

preventeen

PREVENTIVNI MAGAZIN ZA MLADE / ISSN 1840-2461 | DECEMBAR | PROSINAC 2019. | GODINA XIII | BROJ 47.

Riječi u pokretu

Autor fotografije: Denis Smajić | Naziv fotografije: Jesenji ples rijeke Une

Moje ime je Denis Smajić. Rođen sam prvog aprila 1994. godine u Bihaću u kojem trenutno i živim. Fotografijom, odnosno pejzažnom fotografijom se vremenski isprekidano bavim proteklih osam godina. Osnovna i inicijalna motivacija za moje fotografije jeste rijeka Una koja je i prikazana na fotografiji. Radi se o kanjonu rijeke Une na relaciji Bihać-Bosanska Krupa koji, po mom mišljenju, predstavlja njezin najljepši dio. Rijeka Una poznata je po čestim, manjim ili većim virovima, odnosno vodenim vrtlozima s kojima se ovaj put jesenje lišće odlučilo poigrati. Prirodna, iskonska igraonica ispunjena brojnim pokretima daleko sakrivena od očiju radoznalih.

Impresum & Sadržaj

Jasmila Talić-Kujundžić, MA psihologije, Sarajevo Tarik Kovač, MA građevinarstva, Vareš Navlakuša.....	3
Jovana Đurić, dipl. psiholog, Beograd Beogradski sajam knjiga – kultura ili kič?.....	4
Emina Dedić, Sarajevo, učenica Gimnazije Obala u Sarajevu Slobodna zona.....	7
Bratislava Terzić, diplomirana žurnalistkinja, Kakanj Kućica u kući.....	10
Elma Hasanspahić, Zenica, učenica Ekonomske škole u Zenici Svjetski prvak u karateu.....	15
Jasmila Talić-Kujundžić, MA psihologije, Sarajevo Torbejarabi.....	17
Azra Berbić, diplomirana pravnik, Kakanj Informacija postaje valuta.....	20
Elma Hasanspahić, Zenica, učenica Ekonomske škole u Zenici Zenica dobija Centar za mlade.....	22
Dženana Selimović, Živinice, učenica Gimnazije "Meša Selimović" u Tuzli Glumac... je glumac... je glumac.....	26
Jasmila Talić-Kujundžić, MA psihologije, Sarajevo Mir je poenta svega, ne sreća.....	28
Jasmina Ejubović, Lukavac, studentica međunarodnih odnosa na IUS-u Od Majakovskog.....	31
Amina Mašić, magistrica komunikologije, Sarajevo..... Ti si otac ispred izloga.....	33
Emina Sarajlić, BA engleskog jezika i književnosti, Vareš Strip.....	35
Hava Puškar, Cazin, učenica JU Gimnazija u Cazinu Pjesme.....	35
Jasmina Ejubović, Lukavac, studentica međunarodnih odnosa na IUS-u Čipele za Tatjanu.....	37
Barbara Kustura, Zenica, studentica Ekonomskog fakulteta u Zenici Majkama, sestrama i ostalim ženama.....	40
Jasmila Talić-Kujundžić, MA psihologije, Sarajevo S vama je sve uredu. Bez obzira što osjećate jače.....	44
Tarik Kovač, MA građevinarstva, Vareš Dva straha.....	49
Anela Suljagić, Zenica, učenica Ekonomske škole u Zenici Ja bih u BiH.....	52
Emina Sarajlić, BA engleskog jezika i književnosti, Vareš Bosanka koja je iz Njemačke došla u Bosnu.....	53
Emina Sarajlić, BA engleskog jezika i književnosti, Vareš A, kako smo mi?.....	59

IMPRESUM

Urednički tim: Tarik Kovač, Jasmila Talić-Kujundžić Redakcija: Azra Berbić, Emina Dedić, Jovana Đurić, Jasmina Ejubović, Emina Sarajlić, Bratislava Terzić, Barbara Kustura Gošće dopisnice: Elma Hasanspahić, Amina Mašić, Hava Puškar, Dženana Selimović, Anela Suljagić Naslovnica: Denis Smajić Ilustracije i fotografije: NARKO-NE arhiva, Pinterest, Emina Handžić, Amina Zerdo, Luka Čavar, Tarik Hadžalić, Sanela Tufekčić, Teodora Mandić, Azra Imamović, fb/visokosenzitivne osobe, Slobodna zona Lektorice: Aldijana Bihorac-Mujičić, Lejla Selimović Projekt-koordinatorica: Azra Halilović Izdavač: Udruženje za prevenciju ovisnosti NARKO-NE Za izdavača: Amir Hasanović Dizajn i DTP: Selma Mutapčić

PREVENTIVNI MAGAZIN ZA MLADE | ISSN 1840-2461 | DECEMBAR | PROSINAC 2019. | GODINA XIII | BROJ 47

Disclaimer: *Preventeen* promovira rodno korektan/senzitivan jezik. U sadržajima/tekstovima u kojima se koristi samo jedan rod, a iz konteksta je jasno da se odnosi na oba roda, razlog korištenja jednog roda je ustupak radi lakše čitljivosti teksta. *Preventeen* promovira slobodno izražavanje i razvijanje kritičkog mišljenja kod mladih. Stavovi izneseni u tekstovima ne odražavaju nužno stavove uredništva ili izdavača. Sadržaj *Preventeen*a lektoričan je prema standardima bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika prema zahtjevima autora i autorica pojedinačnih članaka i drugih tekstova.

KONTAKTIRAJTE NAS

Udruženje za prevenciju ovisnosti NARKO-NE, Josipa Vančaša 21, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Tel/fax: +387 (0)33 223-285 e-mail: preventeen@prevencija.ba, www.prevencija.ba Facebook: Časopis "Preventeen" Instagram: @casopis_mladih_preventeen

Tarik Kovač, MA građevinarstva, Vareš

Jasmila Talić-Kujundžić, MA psihologije, Sarajevo

Postoji simbolika broja 47. Postoji čak i tzv. Društvo broja 47 koje tvrdi da je to broj koji se javlja češće od bilo kojeg drugog broja. Nama se, evo, prvi put dešava. BTW, još jedna *Preventeen* godina je za nama, a 47. zbirka novinarskih i kreativnih tekstova je pred vama! U ovom broju, pored naše stalne redakcije, kolone vašeg časopisa ukrasilo je i nekoliko gostujućih dopisnica, stoga se zahvaljujemo na učešću u izradi ovog broja: **Havi Puškar**, **Ami ni Mašić**, **Elmi Hasanspahić**, **Aneli Suljagić** i **Dženani Selimović**. Proteklu godinu, trinaestu po redu postojanja *Preventeena*, obilježila je naša kontinuirana borba da "u životu" održimo pisanu i štampanu riječ. Kao neki okorjeli tradicionalisti i medijski konzervativci, sve ove godine preferiramo pisati i "na ruke" našem čitateljstvu dostaviti što više štampanih izdanja našeg časopisa. Kada analiziramo i ovu godinu, kao i sve prethodne, smatramo da smo uradili odličan posao u "konzerviranju" medijskog prostora čistog od reklama, političkog zagađenja, svakodnevne deprimirajuće medijske kiše negativnosti i bilo kakve pristrasnosti. Časopis je uspio ostati originalan proizvod "mladih za mlade" i dan danas, iako ga je sve teže održati, pruža periodičnu zabavnu ili opuštajuću razonodu za svoje čitalaštvo. Sada, u vremenu kada tekstovi blješte s ekrana i umaraju oči ionako presušene od cjelodnevno buljenja u ekrane, umirujuće je čitati sadržaje našeg štampanog izdanja. Drago nam je da se opet "čitamo" i da ste uspjeli doći do jednog primjerka. Ali, ne zaboravite, *sharing is caring!* O čitanju, o čemu smo "načeli" temu, čitat ćemo u članku naše

Jovane Đurić koja je razgovarala s posjetiocima Sajma knjige u Beogradu, ali ćemo čitati i o **Vladimiru Majakovskom** u tekstu **Jasmine Ejubović**. O provjeri lažnih informacija u digitalnom dobu čitat ćete u tekstu **Azre Berbić**. Pored čitanja i kritičkog pristupa, ovaj put smo se kroz nekoliko članaka osvrnuli i na glumu. **Dženana Selimović** prenosi nam utiske jedne stare dobre predstave **Zijaha Sokolovića**. **Jasmila Talić-Kujundžić** je razgovarala s komičarkom **Sandrom Silađev**, ali i s osnivačicom bloga *Visoko senzitivne osobe* – **Vesnom Mirilo** te **Selmom Mehanović**, kreatorkom brenda *Torbejarabi*. Slobodno vrijeme koje mladi na poseban način provode predstavili smo kroz tekst o Slobodnoj zoni, naše dopisnice **Emine Dedić**. Mace "pokrivamo" kroz tekst **Bratislave Terzić** i kućicama za mace. U našoj rubrici *Cvekla, yoga i sklekovi* čitat ćete o vakcinama u tekstu **Tarika Kovača** kroz njegov razgovor sa specijalicom pedijatrije, **Semrom Okanović**, ali ćete čitati i intervju naše dopisnice **Barbare Kustura** s ginekologom, **dr. Mirzom Mehićem**, o važnosti pregleda i samopregleda. Gostujuća dopisnica **Elma Hasanspahić** za vas je pripremila tekst o Centru za mlade u Zenici, ali i intervju sa svjetskim prvakom u karateu, **Nirhadom Mašićem**. **Anela Suljagić** s vama je podijelila svoja promišljanja o odlasku mladih iz Bosne i Hercegovine, odnosno o ostanku u rubrici *Nešto kontam*. Kreativni dio 47. broja ukrasila je **Emina Sarajlić** svojim mini-stripom, ali i **Hava Puškar** te **Elma Opačin** svojim pjesmama, uz tekst o maturi i ocu **Amine Mašić**. Pošto sadržaj *Preventeena* ipak klasificiramo kao lijek za dušu, uvod ćemo zaključiti sljedećom obavijesti: *Za obavijesti o indikacijama, mjerama opreza i nuspojavama upitajte svog liječnika ili ljekarnika.*

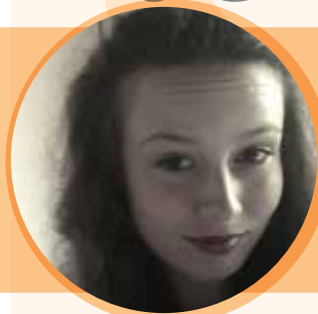

Jasmila Talić-Kujundžić
2019 DECEMBAR PROSINAC 47 PREVENTEEN

Tarik Kovač

Beogradski sajam knjiga – kultura ili kič?

Jovana Đurić,
dipl. psiholog,
Beograd

Prošlogodišnja brojka od 195.166 posjetilaca govori dosta o popularnosti Međunarodnog beogradskog sajma knjiga, koji se održava svake godine krajem oktobra na gotovo 15.000 m² izlagačkog prostora. Knjigoljupci dolaze i iz okolnih država u organizovanim turama – preko škola, fakulteta ili turističkih agencija. Sedam dana posjetioci imaju priliku da učestvuju u različitim aktivnostima: pored omiljenog razgledavanja i kupovine knjiga, tu su i tribine na različite teme – kako o knjigama, tako i o političkim pitanjima i generalno o kulturi, a tu su i omiljeni pisci koji izdavaju vrijeme da potpišu knjige i popričaju sa svojim čitaocima. Ono što je najuzbudljivije kod Sajma, moram priznati iz ličnog iskustva, jeste to što nikada ne znaš šta će da te zadesi – na kojeg pisca, akciju ili aktivnost ćeš naići (naravno, to je sve dostupno na internetu, ali u iznenađenju je čarolija). Ove godine moji sagovornici su bili obični prolaznici i predstavništva izdavačkih kuća, a pisci su, nažalost, bili okupirani redovima vjernih čitaoca koji su strpljivo čekali svoj red s knjigama u ruci. Ono što je možda najzanimljivije u vezi Sajma jeste to što svake godine imaju gostujuću zemlju koja predstavlja centralnu temu Sajma, a ove godine je to Egipat sa sloga-

nom *Pismo* = *Glava*.

Šta najviše volite na Sajmu knjiga?

Marija: Najviše uživam u mogućnosti da pregledam dosta knjiga – one koje me interesuju, ili za koje sam čula. Prodavači su veoma ljubazni, uvek pitaju za žanr koji volim i daju preporuke na osnovu toga, ukratko kažu nešto o knjizi i sviđa mi se što i oni uživaju u njima pa to na kraju ispadne kao razgovor i razmena mišljenja s nekim poznanikom.

Dunja: Sajam uvek čekam za neke ozbiljnije knjige, jer znam da će biti dobri popusti. Tako da pratim svoj spisak knjiga i "lovim" sve što mogu.

Da li pratite druge aktivnosti na Sajmu osim knjiga?

Marija: Pratim raspored tribina i pisaca pa se onda organizujem u skladu s time da li je to neka tema o kojoj bih volela nešto da čujem. Ili ukoliko je neki pisac kojeg čitam, gotovo uvek dođem da dobijem posvetu na knjizi.

Nikola: Najčešće ne. Obično nađem na nešto što je zanimljivo u smislu da čujem nešto o nekoj knjizi ili nečem drugom dok pričaju s posetiocima, ali sam ne učestvujem u tribinama ili takvim aktivnostima. Naprimera, upravo sam došao sa štanda jednog od udruženja za slepe na kojem su objašnjavali kako se čita Brajeva azbuka i sprave koje slepi ljudi koriste da bi čitali i pisali.

Kako kontrolišete koliko novca ćete potrošiti?

Kaća: Svake godine pravim budžet i svake godine ga malo prekoračim, ali ništa pre-

terano strašno, i samo ukoliko mi se nešto baš sviđi.

Aleksandar: Ne kontrolišem. Nekada je to dobro, a nekada ne. Zato što nekada stvarno ne nađem ništa, ili baš malo toga da mi je zanimljivo, a nekad bih kupio sve, pa onda moram da pravim kompromise sam sa sobom i tražim bolju, povoljniju opciju.

Šta ne volite na Sajmu knjiga?

Marija: Gužvu! Ljudi su neobazrivi, ne gledaju kuda hodaju, sudaraju se, i to je uredu kada te neko slučajno u prolazu zakači i izvini se, ali kada te 50 puta neko zakači ramenom, već postane iritirajuće.

Slobodan: Ne sviđa mi se kič. Sajam je nekada bio mesto kulture, mogao si nešto pametno da čuješ, a sada se sve svelo na takmičenje tri najveće izdavačke kuće, i to

ko će više knjiga prodati – bilo kakvih knjiga, čija je vrednost u najmanju ruku upitna.

Kako Vam se sviđa ovogodišnja tema Sajma?

Nikola: Obožavam Egipat! Gostujuće zemlje su mi uvek zanimljive i uvek obiđem taj štand, jer su izložene različiti kulturološki objekti, što je uvek lepo za videti.

Predstavnici, odnosno prodavači na svim štandovima su ljubazni i izlaze u susret svima. Nebitno da li je to štand nekog manastira, udruženja, ili izdavačke kuće. Rado se upuštaju u razgovor i pričaju detaljnije o "proizvodu" ili aktivnostima kojima se posetilac može priključiti ukoliko to želi.

Ove godine nagrada 64. Međunarodnog beogradskog sajma knjiga za najboljeg izdavača godine otišla je u ruke Lagune, za preko 370 objavljenih naslova tokom ove godine. Na prvom mestu njihove liste Top 40 – Beletristrika, jeste naš poznati **Ne-nad Janković** (poznat kao Dr Nele Karajlić) s drugim delom svoje knjige *Solunska 28*. Na listi Top 20 – Publicistika se nalazi **Vedrana Rudan** sa svojom autobiografijom *Ples oko sunca*, a za najmlađu publiku je najaktuelnija knjiga **Igora Kolarova** – *Ag i Ema*.

Na Vulkanovom štandu, jedna od najprodavanijih knjiga jeste *Sizifova pravopisna pravila*, mog sagovornika iz prethodnih brojeva – **Bojana Jakanovića**.

S obzirom na sve veću digitalizaciju i dostupnost knjiga *online* – na računarima, tabletima ili *kindl*-u u vidu teksta ili audio knjige, možda je zabrinjavajuće to što se broj knjigoljubaca smanjuje, a možda prolazimo kroz period tranzicije koji ne mora nužno da bude loš. Velika je kritika i na kvalitet dostupnih knjiga i reklamu onih možda manje vrijednih, ali ni to ne mora nužno da bude loša stvar. Svi mi smo nekada pročitali "lošu knjigu", ili još gore imali smo fazu kada smo obožavali "lošu knjigu". Uostalom, ko smo mi da kritikujemo tuđu maštu, jer je mašta – mašta i nečija nam se može svidjeti, ili ne, a mi smo odgovorni samo za svoju i na to da u moru dostupnih knjiga pronađemo ono što nas zanima.

Zanimljivosti:

- Prema procjeni izdavača, prodaja knjiga na Sajmu svake godine sve više opada.
- Od svjetski poznatih pisaca Sajam su, između ostalih, posetili **Erika Džong**, **Peter Handke**, **Alan Rob-Grije**, **Čarls Simić**, **Ljudmila Ulicka**, **Toni Parsons**, **Elizabet Abot**, **Patrik Beson**...
- Na Sajmu knjiga, sale u kojima se održava prateći program nazvane su po našim najvećim piscima. Tako postoji sala **Borislava Pekića**, **Ive Andrića**, **Vaska Pope**, **Janka Veselinovića**, ali i plato **Miloša Crnjanskog**.
- Navodno, postoji japanska reč koja opisuje želju za kupovinom više knjiga nego što možete fizički da pročitate za vreme ljudskog života: *cundoku*. Definiše se kao gomilanje knjiga koje nikada nećete pročitati, termin je ustvari japanska kovаницa, koja kombinuje reči "cunde" (što znači "gomilati"), "oku" (što znači "ostaviti da odleži") i "doku" ("čitati").

Slobodna zona

Emina Dedić,
Sarajevo, učenica
Gimnazije Obala
u Sarajevu

Ulice i trгови širom svijeta svakog petka pretrpani su milionima ljudi koji iskazuju svoje nezadovoljstvo manjkom strategije za borbu protiv zagađivanja naše planete. Masovni pokret poznatiji kao *Fridays for Future* podstakla je djevojčica od samo 16 godina, **Greta Thunberg**, koja je prije godinu dana svakog petka protestovala ispred Švedskog parlamenta. Dijeleći to na društvenim mrežama, ubrzo je postala viralno poznata. Danas milioni posvećuju svoje vrijeme za bolje sutra u nekom manje zagađenom svijetu. Međutim, prije tri godine, skupina mladih u Sarajevu posvetila je mnogo više od vremena i truda.

Nezadovoljni manjkom zelenih površina i prostora za mlade, pokrenuli su inicijativu pod imenom Slobodna zona. Imala sam čast da mi sagovornica bude **Azra Džaferbegović**, odnosno jedna od pokretača ove ideje.

Šta je Slobodna zona i kako je nastala?

Slobodna zona je zapravo prvo bila napušteni prostor na kojem se ranije nalazio produžetak pijace Markale u Sarajevu. Tokom gradnje obližnje zgrade, mali dio prostora s jednim predivnim drvetom ostao je neiskorišten i zatvoren sa sve četiri strane. Jednog dana, kada sam s kolegama izašla na pauzu, s ograde parkinga primijetili smo zelenu površinu i veliko drvo. Palo mi je na pamet da istražimo čiji je to prostor kako bismo mogli napraviti mali park kao neki naš prostor za odmaranje, pauze i još neke kul stvari.

Uspjeli smo očistiti godine nemara i nebrige. U vrijeme cvata Slobodne zone to je bio prostor na kojem su se mladi mogli slobodno okupljati, realizirati svoje ideje.

je. Prostor je pružao zaštitu mnogima koji su tu dolazili crtati, realizirati predstave i razne edukativne aktivnosti. Pružio nam je priliku da pozovemo komšije kako bismo zajedno napravili baštu, u kojoj smo uspjeli uzgojiti rotkvice, blitvu, maline, borove i šljivu. Svi smo zajedno koristili Slobodnu zonu, kako mladi, tako i starije komšije i komšinice koji su se tu brinuli o bašti. Bilo je to mjesto okupljanja bendova koji su imali probe i mjesto proba za predstave.

Često smo se navečer okupljali i svi zajedno svirali gitare i pjevali. Tokom *Sarajevo film festivala*, taj prostor živio je kao i sam grad. Međutim, tu su se pojavili neki problemi, te su neki ljudi počeli zloupotrebjavati prostor. Pojavio se neki odbrambeni duh kod nas i ono što smo htjeli jeste zaključati taj prostor, ali smo shvatili da je bolje da te ljude uključimo kako bi osjetili da je taj prostor u njihov. Skupila

se grupa momaka koji su radili na obližnjoj pijaci Markale, te su u smjenama čistili prostor, čuvali ga i unaprijedili. Sada, zahvaljujući općinskim strukturama i njihovoj nebrizi, prostor se vratio u prvobitnu formu smetlišta.

Šta je danas s tim prostorom, šta je pošlo po zlu?

Dobre Kote (neformalna grupa sa sličnim aktivnostima, op. a.) i Slobodna zona su relativno u isto vrijeme pokrenute od različitih grupa ljudi s istim idejama i ciljevima. Sarađivali smo, ali to su dvije različite stvari. Slobodna zona je jedna, a Kote su zamišljene slično, ali u smislu da povežu komšiluk i da ožive napuštene prostore. Kote u Sarajevu ima tri, te je cilj bio da se uključi šira zajednica. Međutim, i one su sada napuštene i izumrle zbog nekih predrasuda starijih osoba koje su uzrokovale manje okupljanje mladih, te ideja jednostavno nije urodila plodom.

Da li je bilo nečijeg "interesa" da vas maknu s tog prostora?

Saznali smo da je to zemljište isparcelisano i da ima više vlasnika, te smo dobili potvrdu da možemo slobodno koristiti prostor. Međutim, pojavio se domaći investitor koji je na prostoru pijace Markale želio praviti šoping centar koji bi obuhvatio još nekoliko radnjica i našu Slobodnu zonu, te smo zajedno s vlasnicima tih radnji prisustvovali javnoj raspravi na kojoj je predložen vrlo loš prijedlog, pri čemu bi se čak dirao spomenik civilnim žrtvama Markala. Argument općinskih službenika bio je da u općini Stari Grad nemamo tržni centar i da mi mladi trebamo vidjeti da je to prilika za nas, a ne znajući informaciju da u Starom Gradu ima samo jedan park. Skupili smo tim arhitekata i ljudi iz struke koji su nam pomogli i skupili smo preko 2500 potpisa podrške. Predali smo to kao našu građansku inicijativu, ispoštovali smo sve procedure koje nalaže Statut Općine Stari Grad, pokrenuli smo razne zagovaračke kampanje da se prostor sačuva. U svemu tome

Azra Džaferbegović

Slobodna zona

nekako smo izgubili volju, pravo dugo smo se borili za prostor, međutim, općinske strukture nisu imale sluha za naše zahtjeve i nisu to smatrali dovoljno ozbiljnim. Prošlo je tri godine, a danas nema ni Slobodne zone ni tržnog centra.

Jeste li pokušali napraviti neku drugu Slobodnu zonu?

Nas pet koji smo inicirali ovaj projekat i veliki broj volontera koji su nam pomagali nismo osjetili potrebu upravo zbog prethodnog iskustva. Prostor Slobodne zone čistili smo dvije godine, a uživali smo u njemu samo šest mjeseci, jer smo većinu vremena proveli u borbi. Dosta nam je pala motivacija i želja, ali naravno, vrijedi se boriti jer mi smo dosta toga naučili i prošli. Sada je to nešto o čemu se govori zajedno s problemima zagađenosti u gradu. Postoji sve više ljudi koji su zainteresirani za tu zelenu priču i nadamo se da će neke nove generacije osjetiti potrebu za gradnjom slobodnih zona i parkova. Samim time, mislim da će vlast napokon imati sluha za tu priču.

Šta danas radi ekipa Slobodne zone?

Ekipa Slobodne zone je svuda, i dalje smo aktivni u nevladinom sektoru, te se borimo za različite stvari. I dalje smo ekološki osviješteni, kroz neke svoje male borbe i zagovaračke akcije trudimo se podići svijest o ekologiji i zaštiti okoliša.

Znam da niste registrirano udruženje, ali imate li neke ekoakcije, naprimjer?

Podržavamo osnovane organizacije koje se bave zaštitom okoliša i trudimo se da ih na individualnom planu podržavamo. Na *Facebook* stranici Slobodna zona dijelimo postove tih organizacija zbog velikog broja naših pratilaca. Naravno, na primjeru Grete možemo vidjeti da zaista i sami možemo puno toga uraditi i pokrenuti. Važno je pričati o tim ljudima i nama iz omladinskog sektora bude veoma drago da postoje mladi ljudi koji su uzori i nama, starijim, ali i mlađim generacijama. Vidimo da ipak nije sve tako crno.

Kućica u kući

Bratislava
Terzić,
diplomirana
žurnalistkinja,
Kakanj

Ina Spahić završila je ekonomsku školu, ali uvijek joj je bila želja da upiše likovnu akademiju i pokušavala je nekoliko puta, no nije joj uspjelo. Međutim, nikad nije odustala od slikanja, barem da joj ono bude kao neki hobi, a i ko zna, možda spoji dvije ljubavi koje ima u planovima o kućicama za mačke o kojima možete čitati u sljedećim redovima.

Kako je sve počelo?

Vidi, odmalena je to bilo u meni. Bavila sam se slikanjem, pravljenjem bilo čega, a sve je krenulo tako što sam ostala bez posla. Onda sam imala jako puno vremena i počela sam praviti kućicu svojoj mački. To je vidjela moja prijateljica koja je rekla da i njoj napravim jednu. Poslije toga, kućicu je vidjela jedna gospođa i tražila je da napravim i njoj i sve se to tako nizalo jedno na drugo. I onda, kada se počne nizati, mašta se razvija i ide se dalje.

Šta je potrebno za jednu kućicu? Da li osoba koja naruči kućicu kaže tačno kako želi da je napraviš ili ti imaš svoje ponude i da li postoji neki nacrt koji uradiš obavezno prije pravljenja kućice?

Sve zavisi. Dosad su narudžbe bile prepuštene mojoj kreativnosti, jer ljudi kad vide moje kućice, svide im se. Napravila sam kućicu za barbike koja je bila naručena i baš je bila prepuštena mojoj kreativnosti.

Ja to nacrtam, imam neku skicu, međutim, puno se toga promijeni, oslobodi se mašta i onda shvatim kako bih mogla ovo i ono, i na kraju to ispadne WOOOW!

Gdje radiš sve ove kućice?

Kod kuće, u radionici rahmetli tate koji je bio automehaničar.

Jesu li poslije očeve smrti sve te stvari stajale kao uspomena i onda su ti odjednom sinule ideje?

Upravo tako. Kasnije sam počela koristiti taj njegov alat.

Baš me zanima kako ti je sinula prva ideja? Kako je došlo do prvog sklapanja daščica?

Bila je zima i moju je mačku bolio zub, a meni je bilo žao. Mislila sam da se to desilo od hladnoće, međutim, nije, ona je imala neki problem sa zubom, a ja sam mislila da joj je bilo hladno i da se nahladila. Gledala sam je kako spava gdje je spavala i odlučila joj napraviti kućicu.

I, kad se pravi kućica, koje su sve prostorije potrebne mačkama za njihovu kućicu?

Mačke su jako čudne, teško ih je prije svega naviknuti da uđu u kućice. Međutim, čitala sam i istraživala i došla do saznanja da mačke iza ušiju luče žlijezde koje ostavljaju taj njihov trag i zato su one uvijek negdje uz čoškove ormara i zidove uvijek grebu i tako ostavljaju svoj trag i to je njihova teritorija. Tako da, ako hoćeš da uđe, malo između prstima iza ušiju i navučeš na sve ivice i unutra u kućicu i ona onda prije uđe.

A znači, namami se?

Da. Psi to rade tako što mokre, ali mačke su čiste i one to rade na ovaj način.

Što se tiče narudžbi, da li se ove kućice koje imaš mogu kupiti i koliko košta jedna kućica?

Na početku sam ih poklanjala. Od 60 do 70 KM otprilike košta jedna kućica, s tim da koristim zaista kvalitetan materijal. Iverica nije neka bezvezna, baš je kvalitetna, a za kućicu je potrebno baš puno materijala.

Ove kućice mogu ići u kuću ili biti i vani, gdje god je kome volja? Da li su kućice za vani veće ili su iste?

Ove su trenutno za kuće, ali kad radim kućice po narudžbi onda se prilagođavam i pravim ih za vani. Nisu veće nego je krov ovakvih kućica prilagođen za snijeg, kišu i sve vremenske uslove, a sve ostalo je isto, ne bih pravila neku razliku.

Da li više voliš mačke ili pse, jer, prema svemu sudeći, za mačke praviš kućice, a obično je poznato da se za pse prave kućice? Kućice za mačke bile bi neka inovacija.

Jednom je motor udario mačku koja je imala četvero mačića od kojih je dvoje uginulo, a jednu sam jedva spasila, dok je druga bila i živahna i zdrava, tako da su ostale samo dvije. Zovu se Bebe, a dvorište mi je uvijek bilo puno mački. Iako tata nikad nije volio mačke, davno, kada smo brat i ja još bili mali, tu dolje na cesti je pas napao jednu malu mačku i mi smo mu ispričali šta se dogodilo, nakon čega ju je spasio i od tog trenutka mi uvijek imamo mačke. Mačka nije kao pas, pas voli više čovjeka nego sebe, a mačka koliko joj pružiš ljubavi toliko će je i ona tebi dati i ona kada osjeti da nema ljubavi – ode. Volim ja i pse i mačke. Evo, baš me je neki dan kolega s posla zvao da mu restauriram pseću kućicu, pa što da ne, i to ću uraditi. Ali, malo draže su mi mačke.

Što se tiče daljnjeg rada, budući da si sada zaposlena i pravljenje kućica dođe sad više kao hobi ili neki dodatni posao,

Ina Spahić

imaš li namjeru krenuti dalje da zastupljenost ovih kućica bude veća?

Zapravo, svoje kućice nisam nikad dijelila na način da uključim sponzoriranje na društvenim mrežama. To je meni više bio kao hobi uz koji sam uspijevala zaraditi nešto novca. Nije mi cilj bio da od toga pokrenem vlastiti posao.

Ali, razmišljala sam o tome da to podignem na neki veći nivo, s tim da je to u Kaknju teško. Kakanj je poseban, a ljudi su čudni. Kakanj jeste grad dobrih ljudi, ali problem je u tome što oni odu kupiti istu kućicu u Sarajevo, a neće u Kaknju.

Je li ideja vezana za drugačiji izgled?

Jeste! To bi bila kao neka pokretna kućica u principu. Ideja mi je sinula kad mi se mušterija javila i rekla da stalno mačku mora nositi strini, tetki, jer radi na terenu. E sad, on kaže da mu se mačka često izgubi, samo ode jednostavno. Kad bi ona imala kućicu koja bi uvijek išla s njom, ona bi se osjećala kao kod kuće, barem ja

tako vidim i mislim. Sada pravim tu kućicu koja neće biti teška i velika, moći će se nositi, i zatvoriti u slučaju tog pokreta kad ide tetki, strini ili nekom drugom, a isto tako se može ponijeti i veterinaru. To bi trebala biti neka pokretna kućica.

Radaju li se iznova nove ideje ili po narudžbama dolazi inspiracija?

Ja to okvirno stavim na papir, otprilike koje će biti dimenzije, a one su otprilike iste: 50 sa 35 cm. Može biti pet ili deset centimetara gore-dolje, nebitno. Uglavnom, ja to nacrtam na papir, a nakon toga mi dolaze ideje za izbor boja, tačkica, cvjetića...

A dok ti je otac bio živ, jesi li mu pomagala radeći ovako nešto? Čime se on bavio, možda si gledajući nešto tako od njega naučila? Jer ne može se preko noći napraviti kućica, ipak bi trebalo postojati neko znanje koje se taložilo.

Jeste. Tata je bio isto tako inovator, samo je on bio inovator u mašinstvu. On je nadogradio kosilicu za travu na način da može sjesti i voziti. Zatim, želja mu je bila da napravi konstrukciju za paraglajding. Imao je srčani udar na Ponijerima kad je skijao i u tom trenutku je smišljao top za pravljenje umjetnog snijega, tako da ima smisla da sam ja malo na njega.

Inovativna i genetski inspirativna! Da li to znači da u budućnosti ideš ka tome? A da li znači da je ovo sada hobi i da je samo pitanje vremena, ljudi i narudžbi da postane možda nešto više?

Ne znam, mene prenosi hvataju. Bilo ili ne bilo narudžbi, ja ću uvijek nešto raditi jer to je moj izlazak iz ove svakodnevice.

Kakav je osjećaj kada mačka uđe u kućicu ili kad napraviš nekoj mušteriji kućicu? Da li je možda dostaviš i da li vidiš kako ta mačka ulazi i pokušaš je namamiti u kućicu? Prođe li se taj test da mačka provjeri svoju kućicu?

Ona uvijek uđe, mačke su takve. One su istraživači, ali nikad se ne zadrže i njima treba vremena. I moja mačka i svi ovi ljudi koji su naručivali kućice trebaju malo vremena, s tim da im dam ove savjete tako da prije uđu definitivno.

Kako su se tvoje mačke udomaćile? Da li sada one stanuju u kućici?

One imaju neku kućicu na zidu, neku luđačku, ne znam ni ja što sam im to uradila. Prije te bila je jedna ispred kuće i Cici je ulazila u nju stvarno, a zimi sve ulaze i baš ne izlaze stalno, valjda im je hladno.

Da li se u kućici koristi neki tepiščić, dekica, da se mačka ima čime igrati?

To sve zavisi kako ko hoće. Ja sam za to da se uvijek nešto stavi, jer mačke ipak žele udobnost i one su ona prava razmažena mala derišta, kako ja volim reći.

Ko god ima neku zamisao za kućicu za životinjice, Ina će napraviti, samo joj dajte malo vremena.

Crtam u posljednje vrijeme jer sam imala nedavno jedan pad niz petnaest stepenica, pa sam zbog te povrede stala s radom i unazadila se, da ne kažem drugačije.

Razmišljaš li o tome da spojiš crtanje s kućicama?

Razmišljala sam o tome da na kućicama bude i moje crtanje, ali to je već na ne-

kom većem nivou, kao i o tome da kućica bude modernog tipa, moderne arhitekture i onda da ja izvedem nešto svoje na to. Ali, to je teško u Kaknju.

Kakvi su ti planovi za budućnost, da li želiš poboljšati izgled svojih kućica?

Naravno da nastojim ići prema tome i baš smo pričale o modernoj arhitekturi koju bih primijenila na kućice, ali baš modernu arhitekturu koja je trenutno aktuelna u svijetu, pa bih voljela da kućice budu baš na tom nivou. U tom slučaju bih morala raditi poput arhitekta pri čemu bih morala sve nacrtati, ne bih odstupala od tog crteža već bih radila po crtežu, a ne kao ove kućice koje počnem praviti pa onda dodajem cvijeće, dodajem boje i slično. Možda bih uvela na njih moje crtanje u zavisnosti od toga kako bi izgledala kućica s tim.

A da proširiš tržište na neke druge gradove u BiH, ili na neke druge države, van granica BiH? Da li je to moguće? Ili da pokušaš na nekim online prodajnim stranicama?

Problem bi bio njihov transport i njihovo očuvanje do mjesta isporuke koji bi bili skuplji nego sama kućica. Iako, razmišljala sam da odem u drugu državu i da se bavim ovime jer mislim da bi to bolje funkcioniralo u nekoj drugoj državi nego u BiH, odnosno u Kaknju, zbog toga što su ljudi čudni, jer otkako radim susrela sam se sa svakakvim ljudima.

U koju zemlju si planirala otići, da li bi možda tamo imala ljude koji bi ti pomogli oko opreme i svega ostalog za pravljenje kućica?

Prijavila sam se za neki posao u Njemačkoj i bilo je na vagi da odem i samo sam čekala dan kad ću otići, međutim, nisam otišla. Primjera radi, tamo ljudi jako vole svoje ljubimce i oni bi sve dali za svoju mačku ili psa. Tako da mislim da bi tamo ovo baš bilo profitabilno, više nego ovdje, definitivno.

Jesi li prodala kućicu u neki drugi grad u BiH?

Jesam. U Visoko, Zenicu, Sarajevo i druge gradove.

Da li je možda samoangažiranje na društvenim mrežama ključno da više ljudi vidi tvoje kućice?

Još da uključim sponzoriranje, sigurno da bi više ljudi vidjelo moje kućice, samo ne znam koliko bih imala vremena da radim to sve sama i morala bih imati pomoć, a ta pomoć ne znam da li bi mogla ispuniti sve moje vizije.

A i kad bih uključila sponzoriranje i imala vremena, ne bih mogla stići sve to, jer treba vremena da se napravi kućica, što i nije baš jednostavno. Jedan dan je potreban za rezanje daski i svaki put kad režem dolazi mi nova ideja.

Rezanje i sklapanje otprilike traju dan do dva. Nakon toga idu farbanje i rasklapanje ponovo kad je farbam, a to su obično tri sloja i svaki sloj se određene sate mora sušiti i zato je taj proces dug.

Jedan čovjek koji ima firmu rekao mi je da ima 150 napravljenih kućica i stoje mu, dok bih ja puno brže prodala svoje, jer moje prodaje boja i to zaista jeste tačno. Njegove su sve od drveta i bez nekih kreativnih momenata, odnosno detalja.

Kad bi tvoja želja vezana za posao mogla biti ostvarena, šta bi ona bila? Da li bi bila vezana za ove kućice ili nešto potpuno drugo?

Pa bilo bi sigurno u ovom smjeru, 100%, i ne bi bilo ništa vezano za ovo što sad radim.

Jer dosad sve što sam radila ticalo se ekonomskih poslova, od knjigovodstva, vođenja firmi, banaka, ništa nema veze s ovim.

Sve je vezano za brojeve koje ja, maltene, ne volim.

Više si pristalica kreativnih poslova u kojima se čovjek izražava?

Jeste, brojke me ne privlače, ali me uvijek zapadnu, iako od njih najviše bježim.

A kada si upisivala ekonomsku školu, jesi li imala možda neku drugu želju?

Pa iskreno nisam, nije mi bilo bitno koju ću srednju školu završiti, u to vrijeme više sam pisala. Baš nam je neku noć bilo 15 godina mature. Nisam nikad o tome pričala i to zna nekoliko mojih prijatelja, no postoje dva romana koja sam ja napisala i koja su samo oni pročitali, nisam ih nikad nikome pokazivala. Nekako, uvijek sam imala petice iz pismenih radova u školi i uvijek sam ja morala čitati svoje radove pred razredom, baš sam bila odlična u tome.

Jedan roman sam napisala sa 17 godina, a drugi s 20 godina.

Da li i dalje voliš pisati i pišeš li?

Pišem. Budući da vozim biciklo, uvijek pišem putopise o nekom mjestu i stalno upoznajem nove ljude, nova mjesta i to bude interesantno.

Dakle pisanje, crtanje, pravljenje kućica za mačke, nešto od to troje mora uspjeti?

Mora (smijeh)! Ja bih najviše voljela da mi uspije da budem nomad s biciklom i da ovo dvoje usput radim; da dođem u neko selo i napravim kućicu za mačke kome treba, a neko donese daske, neko ekserre i kad završimo u jednom selu, odemo do drugog.

Svjetski prvak u karateu

Elma
Hasanspahić,
Zenica,
učenica
Ekonomске
škole u Zenici

U periodu od 31. 10. do 03. 11. 2019. u Stuttgartu održano je Svjetsko prvenstvo u karateu u organizaciji Svjetske fudokan federacije. Na ovom događaju, reprezentaciju Bosne i Hercegovine zastupao je karate klub *Gard*, čiji je član nosilac titule svjetskog prvaka. Obavili smo intervju sa svjetskim prvakom u karateu, **Nirhadom Mašićem**.

Odakle potiče interesovanje za karate?

Još kada sam bio mali, odnosno kada sam krenuo u školu, bio sam hiperaktivan dječak i nisam znao gdje da utrošim energiju koju imam. Stoga su roditelji odlučili da me učlane u lokalni karate klub, gdje sam se prvi put susreo s ovim sportom. S vremenom, karate mi je postao stil života, od tog perioda pa sve do danas.

Kada si počeo trenirati?

Karate sam počeo trenirati sa sedam godina, tj. 2007. godine.

Koje si rezultate dosad ostvario?

Sve do 2014. godine nisam imao zapažene rezultate, ali onda je došlo do preokreta. 2015. godine osvojio sam Državno prvenstvo i ušao u reprezentaciju BiH. Od toga je sve počelo. Prvi poziv na veliko prvenstvo dobio sam 2017. godine. To je bilo Svjetsko prvenstvo u Rumuniji, gdje sam postao prvak svijeta. Godinu dana nakon toga postao sam viceprvak Evrope, te sam,

naravno, ove godine odbranio titulu svjetskog šampiona. Naglasio bih da sam od 2015. godine pa do danas aktuelni državni prvak, te osvajač mnogih međunarodnih prvenstava.

Ko ti je predstavljao najveću podršku?

Moja najveća podrška bila je moja porodica, ponajviše roditelji.

Da li je bilo trenutaka kad si poželio odustati?

Moram priznati, bilo je teških trenutaka. Bilo je brojnih neprospavanih noći zbog povreda, bolova. Postojale su brojne negativne reakcije okoline koje u osobama izazovu kompleks niže vrijednosti i samim time, pomisao o odustajanju. Sebe sam dao za ovaj sport i nikad nisam želio odustati.

Koliko puta si otišao na Svjetsko prvenstvo? Kakav osjećaj donosi titula

Nirhad Mašić

Nirhad Mašić na dodjeli medalje

svjetskog prvaka?

Bio sam dvaput. Titula svjetskog prvaka donosi jednu veliku dozu emocija i ponosa. Neopisiv je osjećaj popeti se na pobjedničko postolje, nositi zastavu svoje zemlje i dokazati svijetu kakve potencijale ta ista zemlja krije. Stvarno sam ponosan na sve mlade ljude koji predstavljaju našu zemlju bilo gdje u svijetu, jer sam svjestan odgovornosti koju to predstavljanje nosi, ali isto tako, ponosa na sebe i zemlju iz koje potičete na kraju ostvarenih rezultata.

Da li je bilo nekih većih povreda tokom tvoje karijere?

Bilo je, naravno. Od pucanja tetiva na skočnim zglobovima, iščašenja zglobova na rukama, iskakanja koljena, napuknuća rebra, te raznih povreda glave.

Šta bi poručio osobama koje se aktivno bave karateom?

Svima koji se bave karateom želim mnogo uspjeha. Poručujem im da se što bolje spremaju za svoja takmičenja, da vjeruju u sebe, te jednu veoma važnu stvar, a to je da nikada, ali baš nikada, ne odustaju.

Torbejarabi

Jasmila Talić-Kujundžić, MA psihologije, Sarajevo

S kreatorkom ovog cool brenda, **Selmom Mehanović**, ujedno i glumicom Bosanskog narodnog pozorišta Zenica, razgovarali smo o samoj krojačkoj ideji, daljim planovima, otvaranju radionice i izložbenog prostora te skoroj saradnji s **Amelom Hasanbegović**.

Kako je nastala ideja za *Torbejarabi*?

Ideja se javila kao poziv i potreba za dodatnim kreativnim izražavanjem. Osjetila sam snažnu potrebu da naučim šiti. I ideje koje su stanovale u mojoj mašti pokušam realizirati kroz izradu platnenih torbi i ruksaka. Završila sam kurs šivanja u Medici i moja avantura je počela.

Odakle ovako originalan naziv?

Moj suprug je imenovao naš projekat. To je igra riječi koja je nama bila duhovita, a pokazalo se da se dopada mnogima.

Odnedavno je u *Torbejarabi* s Vama i Amela? Kako je došlo do toga i koji su vam dalji planovi?

Amela Hasanbegović i ja se poznajemo dugi niz godina. Ovo ljeto smo krenule sarađivati tako što smo zajedno izlagale na bazarima u Zenici. Ja sam željela da se registrujem, a nisam bila u mogućnosti jer nemam potrebno obrazovanje, a Amela je željela da radi. Tako da smo se ujedinile i odlučile registrovati tradicionalni krojački obrt. Amela je zakonski nosilac svih prava i obaveza, ja sam partnerka i prijateljica.

Planova je mnogo. Dok Vam odgovoram na ova pitanja čekamo rezultate za dodjelu poticaja na nivou grada Zenice i ako Ameli ta sredstva budu odobrena, ona će novac uložiti u nabavku mašina, što bi joj omogućilo izradu novih modela.

Sad imate i prostor za radionicu i izložbeni prostor, u Mokušnicama u Zenici. Kako je došlo do toga? Prostor se može prepoznati i po predivno oslikanoj mašini za šivenje na zidu te zgrade. Ko ju je oslikao?

Želja nam je bila da *Torbejarabi* imaju radionicu, jer je rad kod kuće postao pre-

naporan, te da napravimo izložbeni salon u kojem bi naši klijenti i klijentice vidjeli radove, kao i sve drugo što nas inspiriše.

Mural je oslikao **Viktor Baškarad**, mladi *street art* umjetnik.

Kako je prošlo otvorenje tog prostora, kako ste se osjećali? Pisali ste da ste sretni što živite u Zenici, u Bosni i Hercegovini. Zašto?

Prošlo je fantastično, jer su nas podržali svi za koje smatramo da su čestiti građani i građanke ovoga grada, naše porodice, prijatelji, poznanici. Bilo je jako lijepo, jer smo vidjele koliko su ljudi sretni što smo ponudile nešto novo, malo i sve rukom rađeno.

Šarenilo vaših torbi krasí mnoga mlada ramena i leđa. Šta je najčešći izbor torbi ili se to ne može klasificirati, svaka torba je posebna priča za svakog kupca? Recimo, moja torba *Zvezdana noć* od

Van Gogha je dio mene i ne prestajem je nositi, jer me već godinama drži fascinacija Van Goghom kao slikarom. Imam mnogo torbi, ali baš ova oslikava moju ličnost. Zna li da li se i ostali kupci na taj način vežu za torbe koje kupuju od vas?

Mislim da se ljudi vežu za kvalitet, unikatnost i pristupačnost. Ono što mi se desilo je to da postoje djevojke koje imaju po pet mojih torbi. Vole ih, kupuju sebi, prijateljicama, majkama, djeci.

Kako stižete raditi ovo i pored posla glumice u pozorištu? Da li jedno nužno isključuje drugo ili je to neka Vaša kreativnost koja se prelijeva u razne oblasti?

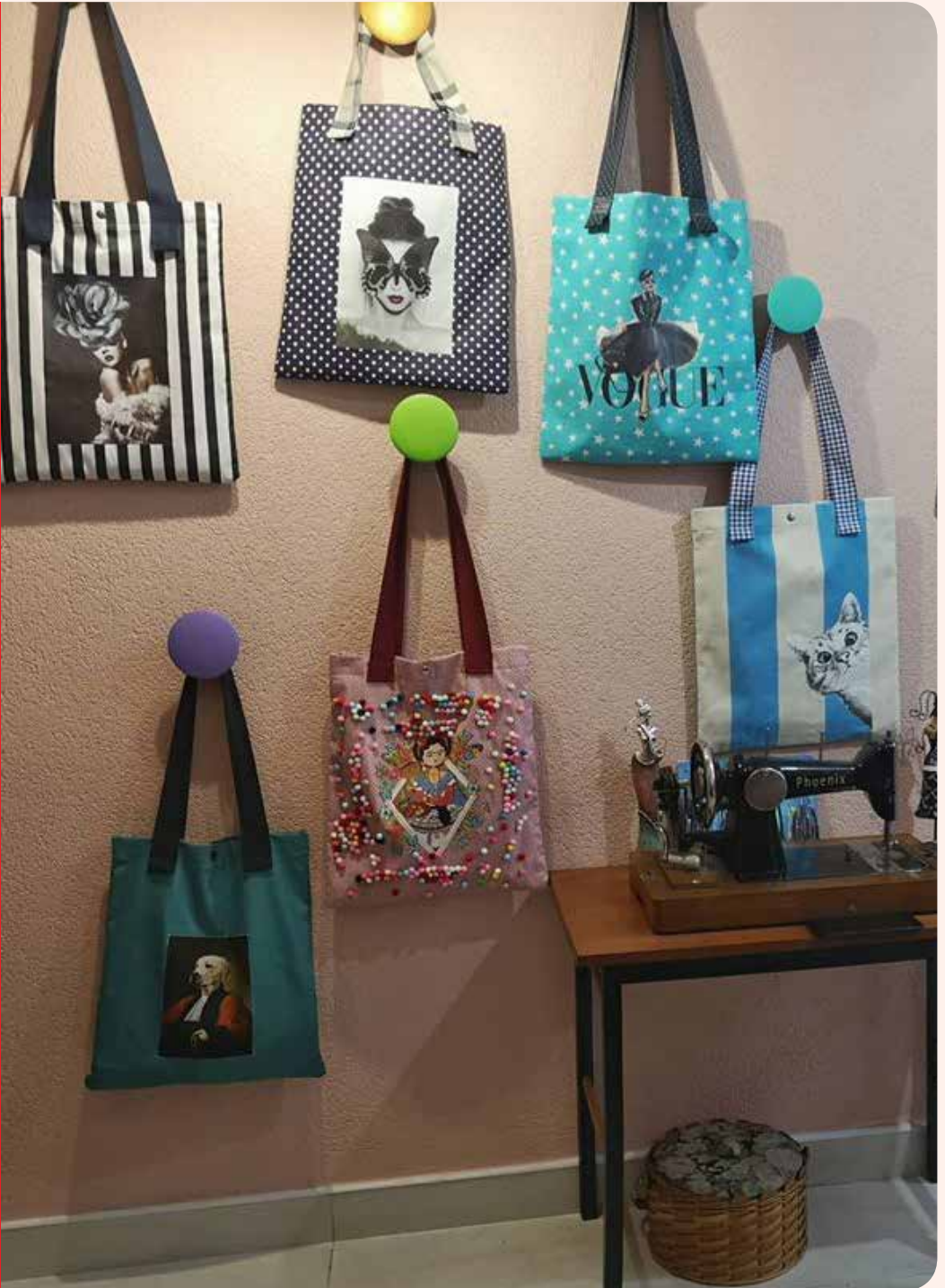
Ja sam radoholičarka, ustajem u pet sati. Sve se uz dodatni napor može organizirati. Nije uvijek lako, ali ja se ne bih žalila.

Selma Mehanović

Jasmila: Moja torba *Zvezdana noć*

Izložbeni salon Torbejarabi

Informacija postaje valuta

Azra Berbić,
diplomirana
pravnikinja,
Kakanj

Mišljenje je slobodno ali činjenice su svete.

Pročitala sam nedavno negdje ovaj citat i zaista sam pomislila koliko je on relevantan za vrijeme u kojem živimo. Koliko je zapravo malo činjenica u moru slobodnih mišljenja, u moru onoga *ali ja to tako mislim, #samokazem*, od društvenih mreža, do modernih i tradicionalnih medija, influensera i influencerski, teoretičara i teoretičarki zavjera, do lidera političkih stranaka, pa sve do komšija. Stručnjaci smo za sva pitanja, od lokalnih do globalnih problema i politika, nažalost, sve manje se upoznajemo sa stvarnim činjenicama, a bombardiraju nas s dezinformacijama sa svakog ekrana u koji pogledamo.

Fenomen dezinformacija je nešto što je malo poznato našim ljudima, osobito u novinarskoj zajednici. Mislimo da znamo sve o dezinformacijama i lažnim vijestima, a u biti, jako nam je teško prihvatiti da ne poznajemo tehnike koje se koriste i koje su dostupne preko kojih bismo prepoznali šta su to lažne vijesti, bilo da je riječ o lažnoj fotografiji, lažnom snimku i provjeravanju činjenica, kaže direktorica komunikacija i portparolka Ureda Evropske unije u Bosni i Hercegovini, **Jamila Milović-Halilović**.

#NeVjerujNaPrvu platforma je ove godine predstavljena u BiH s ciljem da se ukaže na fenomen dezinformacija, da se infor-

mira šira javnost, ali da se i novinarska zajednica i javne ličnosti uključe u debatu o obimu, načinu i prirodi dezinformacija koje se pojavljuju u našem javnom prostoru. Predstavljena je aplikacija kao i brošura koje na vrlo jednostavan način objašnjavaju kako prepoznati problematične sadržaje, prije svega u *online* prostoru, ali i kako provjeriti sve one sadržaje koji nam se čine nepouzdanima, netačnima ili manipuliranim. Jamila je također istakla da su tokom istraživanja i razgovora s mladim ljudima uvidjeli nešto što vjerovatno svi znamo, a to je da su upravo mladi oni koji najviše koriste *online* platforme, koji su najranjiviji i najviše izloženi dezinformacijama; ne samo kao korisnici već i kao oni koji šire dezinformacije svjesno ili nesvjesno.

Odlučili smo krenuti s radionicama u Sarajevu, Bijeljini, Tešnju i Trebinju na kojima je učestvovalo nekoliko stotina mladih ljudi, uglavnom blogera, influensera, studenata žurnalistike i komunikologije, te mladih novinara koji su radeći sa stručnjacima iz cijelog regiona, nadamo se, uspjeli naučiti kako da prepoznaju dezinformacije i lažne vijesti i kako da se suoče s njima – govori nam Jamila.

Očigledno je da su mladi ljudi u fokusu ovog projekta kao glavna ciljana grupa, pa je i na samoj izradi aplikacije radila grupa mladih ljudi koji su iza imena softverske kompanije *Kingdom Alliance d. o. o.* iz Kakanja. Na prezentaciji ove aplikacije dodatno je istaknuto kako će u budućnosti posebna pažnja biti usmjerena na rad sa studentima, srednjoškolicima, pa čak i s učenicima osnovnih škola, te da će za svaku od ovih grupa pokušati kreirati posebne programe i poruke o važnosti prepoznavanja ovog problema.

Aplikacija #NeVjerujNaPrvu omogućava da se informirate o fenomenu dezinformaci-

ja, načinima provjere i odgovornog dijeljenja informacija. Tu možete naći edukativne video module, brošure i tekstove vodećih regionalnih stručnjaka u oblasti dezinformiranja.

Naslovna stranica aplikacije nudi mogućnost brzog korištenja glavnih sadržaja, preko četiri linka: *projekat, video, materijali i novosti*. Oni vam donose više informacija o projektu *Edukacija novinara i generalne javnosti o trendovima u digitalnim medijima*, edukativnim video modulima o tome kako prepoznati nepouzdanu *online* medije, prepoznavanje lažnih profila alatima za provjeru foto i video *online* informacija i tome kako mi zapravo finansiramo postojanje lažnih vijesti itd. Jamila ističe da je cilj cijele platforme, aplikacije za mobitele,

brošure, kao i radionica, prije svega mladima, ali i široj javnosti pokazati da zapravo i nije tako strašno, teško i komplicirano prepoznati dezinformacije i lažne vijesti kako se to u prvi mah čini. *Ipak, pored svih tehničkih platformi koje su besplatne i dostupne na internetu, zbilja je potrebno samo koristiti ono što svi imamo, a to je zdrav razum – zaključuje Jamila.*

Aplikacija za Android

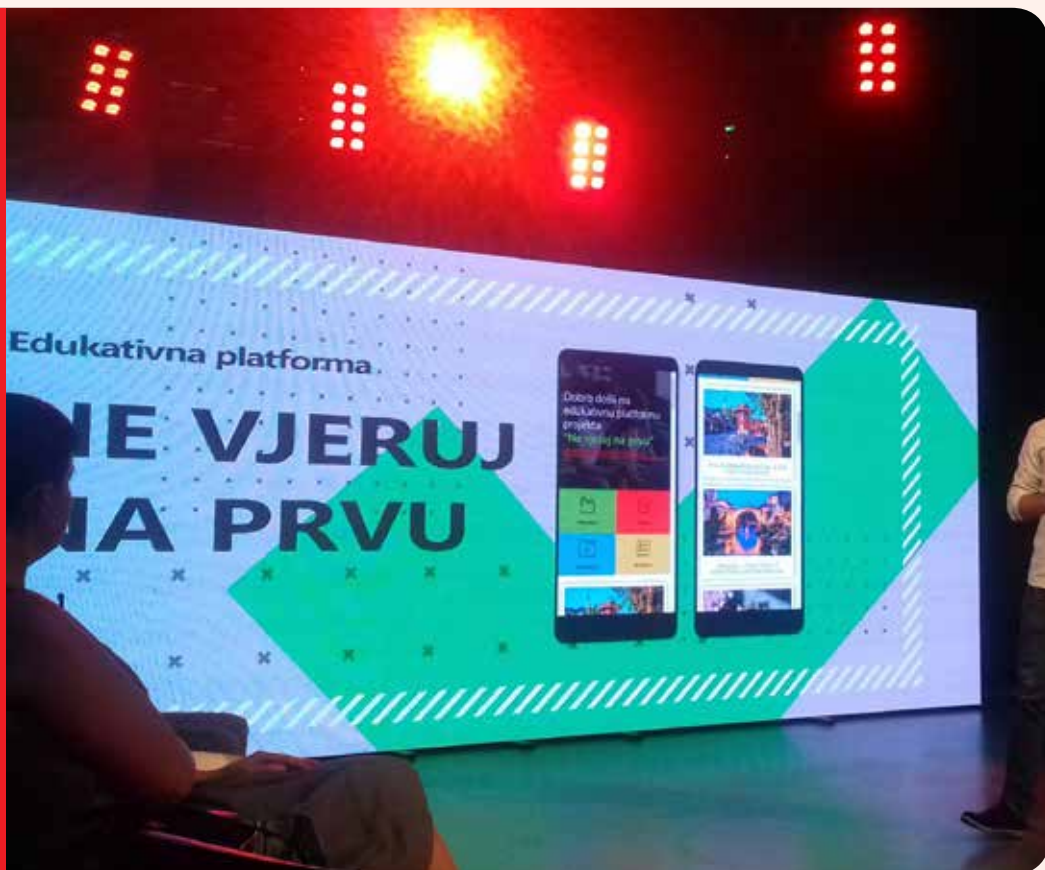

Facebook stranica

Video prezentacija platforme

Prezentacija edukativne platforme. *Ne vjeruj na prvu*

Zenica dobija Centar za mlade

Elma Hasanspahić, Zenica, učenica Ekonomске škole u Zenici

Omladinsko udruženje REaktiv u saradnji s Gradskom upravom Grada Zenice započelo je kampanju za pokretanje prvog Centra za mlade u Zenici. Centar će biti dom za šest organizacija (još uvijek se ne zna koje su to organizacije jer će biti raspisan javni poziv za njih) koje rade s mladima, kroz dodjelu besplatnog kancelarijskog prostora, a bit će opremljene i konferencijska, seminar-ska i društvena sala koje će biti na raspolaganju svim mladim osobama grada Zenice koje žele unaprijediti sebe, svoje vještine i znanje.

Uz podršku PRONI centra za omladinski razvoj iz Brčkog, u augustu ove godine počelo je kreiranje strategije za sam rad Centra za mlade u koji su uključene mlade osobe grada Zenice. Do sada su održana tri modula obuke, a Centar za mlade otvoren je 05. 12. 2019. godine.

Osvrt **Ilme Hanjalić**, članice REaktivna i studentice četvrte godine Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Zenici:

Za samu ideju o konceptu Centra za mlade čula sam od druga, bivšeg predsjednika Omladinskog udruženja REaktiv, **Alidina Alića**, kada me, na neformalnom druženju, pitao da li sam zainteresirana da budem dio ekipe koja će podržati ideju i raditi na njejoj realizaciji. Premda sam bila okupirana privatnim i poslovnim obavezama u tom trenutku, bez razmišljanja i previše propitivanja sam rekla da ću se rado aktivirati. Prije svega, zbog činjenice da je cjelokupna zamisao o Centru bila idealna. Zenici je, zaista, potrebno mjesto koje će omogućiti mladim ljudima produktivno provođenje slobodnog

vremena, mjesto na kojem će nesmetano moći razrađivati svoje ideje i pronaći podršku za njih, plesati, pjevati, biti kreativci i kreatori.

Odmah smo se, s ostatkom ekipe od ukupno nas nekoliko poznanika i prijatelja, dali na rješavanje preostalih tehničkih stvari, tesanje strategije, premda je gotovo cijeli dio nje bio odveć lijepo koncipiran u trenutku kada sam ja postala dijelom ekipe, razradu kampanje i promociju, apliciranje "anđelima" koji bi bili zainteresirani finansijski investirati u ideju, potom na organiziranje edukacije za ljude koji su voljni podržati nas i biti dio projekta. Zatim, nakon prvih donacija, uslijedile su i volonterske aktivnosti uređenja prostora. Ali ono najvažnije je da su ljudi, posebno mladi, prepoznali naše ideje: da ispresentiramo koncept na način blizak mladima, blizak građanima i prenesemo im našu zamisao, prepoznavajući i prisluškujući, pri tome, potrebe i afinitete mladih, njihove zamisli, kao potencijalnih korisnika Centra. Duboko se nadam i vjerujem da će ideja u potpunosti zaživjeti u našem gradu, Zenici, te da će mladi ljudi umjeti iskoristiti novu priliku za zdravo i produktivno provođenje slobodnog vremena, a koje će im se pružiti otvaranjem Centra za mlade.

Osvrt **Benjamina Skomorca**, svršenika Filozofskog fakulteta Univerziteta u Zenici: Prije svega, cilj Centra za mlade Zenica ima za zadaću aktivaciju i promociju mnogobrojnih udruženja i organizacija koje bi na jednom mjestu, kao što je ovaj centar, okupljale mlade ljude. Zenica je već duže vremena imala određeni nedostatak kulturnih, edukativnih i zabavnih aktivnosti pomoću kojih bi se uticalo na mlade ljude kako bi pametno kori-

stili svoje slobodno vrijeme i učestvovali u projektima ovog centra. U toku su početne pripreme rekonstrukcije i popravke prostora, ali se tokom iduće godine nastoji dovesti u red nekoliko kancelarija koje bi bile dodijeljene najzaslužnijim udruženjima koja su bila inicijatori pokretanja Centra za mlade. Isto tako, na ovom mjestu planira se otpočeti s edukacijom mladih kroz razne kurseve i učenje stranih

jezika, kao i svakodnevnih aktivnosti nekih od udruženja koja će djelovati ovdje. Mladi naše lokalne zajednice moći će doći do novih saznanja i informacija do kojih sami možda ne bi mogli doći, te tako upućivati mlađe generacije da se na vrijeme pridruže programu Centra za mlade i aktivno učestvuju u svim sadržajima koji su im na raspolaganju.

Autorica fotografije: Amina Zerdo,
studentica treće godine Fakulteta
zdravstvenih studija u Sarajevu

Autor fotografije: Luka Čavar

Autor fotografije: Luka Čavar, student diplomskog studija Mediji na Sveučilištu u Dubrovniku

Glumac... je glumac... je glumac

Dženana
Selimović,
Živinice, učenica
Gimnazije "Meša
Selimović" u
Tuzli

Pri spomenu na bezvremensko umjetničko djelo, naše misli odlutaju na djela realizma, kao što je *Ana Karenjina*, na *Vivaldijev barok* i *Četiri godišnja doba*... Ali da bi djelo bilo bezvremensko, ne treba biti stvoreno prije više vjekova. Takva je monodrama *Glumac... je glumac... je glumac*, koju je napisao bosanskohercegovački glumac **Zijah Sokolović**.

Predstava je nastala u jugoslovenskom Sarajevu, 1978. godine. Ovaj detalj je intrigirajuć zbog same tematike. Čitava radnja predstave odvija se oko nedovoljnih sredstava za izvedbu nje same, tokom odvijanja radnje publika ima priliku da shvati pozadinu ove situacije. Nailazimo na strastvene glumce koji žude za glumom i scenom, i njihove, na kraju iluzorno ubjedljive, razgovore s Ministarstvom, u kojima ljudi ne shvataju umjetnost duhovno, već materijalno. Iako napisana prije 41 godine, tematika koja je mučila tadašnje društvo još uvijek se proteže u ovom današnjem. Borba običnih ljudi je divovska. Međutim, **Glumac** (ime glavnog lika) iskače iz jedne uloge u drugu, u jednom trenutku je u diskusiji s Ministarstvom, a već u drugom imamo dijalog između njega i oca. U

više navrata uspostavlja i dijalog s publikom, uključuje ju u samu predstavu i time održava komunikaciju s ljudima. Intrigirajuću činjenicu predstavlja to da nailazimo na elemente drame, komedije i parodije.

U predstavi nailazimo na dvije "borbe". Imamo tu vanjsku borbu umjetnika s režimom, ali i unutrašnju borbu umjetnika. Ta duhovna borba dešava se u trenucima kada on dokazuje samu vrijednost onoga što radi. Čvrsto vjeruje da se gluma živi i nema nimalo sumnje u to. Međutim, do unutrašnjeg konflikta dolazi kada se pita o samom djelu. Kako da pojedinac spozna vrijednost njegovog djela? Pita se da li će ljudi prepoznati njegov trud, iscrpan rad na njemu, ali kako sve više i više luta u svojim mislima i kako više razmišlja o ovj temi, dolazi do spoznaje da ima vrijednosti u njegovom radu, i ako ne cjelina, barem pojedinci iz društva će to prepoznati.

Ali, tata, ja želim da budem glumac!, krik koji odzvanja cijelim teatrom. Umjetnost je svuda oko nas, ali umjetnici su rijetki. Dijalog između Glumca i njegovog oca, dok ga ubjeđuje da je on rođen za glumu, liči na neshvatanje okoline. Umjetnost se potiskuje, neprepoznavanje njene vrijednosti je rasprostranjena. Takvo viđenje ima i njegov otac. Tu se ukazuje na posebnost glume, ona se živi i takva se i razumije.

Na svijetu nema većeg mučenja od mučenja riječima. - **Semjon Jakovljevič Nadson** (ruski pjesnik). Tokom cijele predstave, čovjek se mora izgubiti. Gubi se u svojim mislima, u svojim osjećajima i sjećanjima. Pa se opet nakon nekog vremena povrat

u stvarnost i vidi da je situacija nepromijenjena. Politika kao politika, ne mijenja se. Ali se vidi jedna promjena. Središnji lik je od trenutka našeg lutanja pa do onog trenutka našeg vraćanja u predstavu, već uskočio u drugu situaciju, čime se i održava pažnja publike.

Ovako, ni sam više ne znam što bih o glumi mislio, kada sam tu zvijer opet vidio na daskama, na kojima je ostavila dušu i srce. I onu kap znoja meni, koja se nikada neće osušiti. Kao što ni ja nikada

neću znati jesam li zapravo vidio komediju ili tragediju! I nakon cijele predstave, u najmanju ruku, čovjek se ovako osjeća. Pomalo izgubljeno. Monodrama u teatru nije ozbiljna riječ, a opet nas vodi kroz nemjerljiv broj emotivnih transformacija.

U momentu kada pomisliš da razumiješ veliko umjetničko djelo, ono je za tebe mrtvo. – Oscar Wilde. Upravo ovakva je monodrama Zijaha Sokolovića. Kompleksna, te predstavlja jedan veliki i neiscrpnii izvor mašte.

Zijah Sokolović

Mir je poenta svega, ne sreća

Jasmila Talić-Kujundžić, MA psihologije,
Sarajevo

Sandra Silađev je glumica i *stand-up* komičarka koja snima popularne klipove kojima nas nasmijava do suza i kojima se usuđuje reći sve ono što nas tišti. Dok snima klipove, ona se igra sa sobom i svojim egom, ali kritizira i pojave kao što su licemjerstvo vezano za razna područja života: spiritualnost i religioznost, fejk sreću, očekivanja od žena, brak, roditeljstvo, društvene mreže, ali i mnoge druge svakodnevnih stvari. Sandra je prvenstveno aktivistkinja, feministkinja i borkinja za ljudska prava. Ima snimljen dokumentarni film *Rijaliti u invalidskim kolicima*, a također ima objavljena tri stripa. U razgovoru smo se osvrnule i na njen posljednji strip koji je promovirala na beogradskom sajmu, *Feminizam za početnike*.

Sandra, zašto *Feminizam za početnike* i kojih tema se sve dotičete u ovom stripu?

Pokušala sam da objasnim ljudima da feminizam nije mržnja prema muškarcima, da nije potreba žena da vladaju muškarcima i da nije želja žena da budu muškarcima, nego da je potreba da se izboriš za svoju platu, posao i položaj u društvu, a da ne moraš da budeš sprečena jer imaš određeni polni organ među nogama. Niko ne sme nikome da kaže: *Moraš to ili ne smeš to* zato što imaš određenu boju kože, nacionalnost, seksualnost, zdravstveni problem ili polni organ. U nekim zemljama hapse žene zato što plešu, mnoge devojčice udaju maloletne, devojčicama se spaljuje klitoris, žene dobijaju otkaze jer

ostaju trudne, ženama se ne dozvoljava da govore na očevoj sahrani jer su žene i to mora brat, ženama se ne ostavlja imanje, žene koje ostaju kod kuće kao domaćice ne primaju od države platu itd. To sve nema veze sa borbom protiv muškaraca. To ima veze sa borbom sa sistemom i borbom za ličnu slobodu. Teme su razne: maloletnički brakovi, kliteroktomija, prostitucija, transžene, plata, dojenje, rađanje, kuvanje, zaposlenje, lepota, moral, abortus, itd.

Kako je došlo do ideje za ovaj strip i po čemu se razlikuje od Vaša prethodna dva stripa?

Prvi se zvao *Ne zna svinja šta je dinja*, a drugi *Pokondirena dinja* i njih smo radili tako što smo precrtavali moje već postojeće klipove na papir. Ovo je moj prvi strip (a treći po redu) koji je prvo napisan, a ne precrtan sa snimaka. Sva tri stripa ilustrovao je **Dušan Stokić** koji je svemu pristupio onako kako on vidi priču. Sva tri stripa bave se društvenim i sociološkim temama i mentalitetom, a akcenat je na pravima žena u ovom trećem.

Patrijarhat je ono stakleno zvono Silvi-je Plat u kojem su norme ponašanja nametnute ženama. Imaš pravo da skloniš to zvono, jednom ste napisali. Koliko su žene na našim prostorima svjesne ovog zvona i na koji način ga mogu skloniti, po Vašem mišljenju?

Borbom za sebe. Da ne ćute. Od početka godine u Srbiji je ubijeno 26 žena od kojih je 20 iz malih gradova ili sela. Nisu prijavile nasilje jer se u malim mestima žene boje osude okoline. Država treba da se menja, da štiti slabe. Žene treba da beže iz pozicija robova i pasa. Žene nisu robovi i kerovi.

Ne moraš biti vesela, topla, mila, nasmejana, divna. Imaš pravo da budeš neko ko se ne slaže sa tuđim stavovima ili neko ko nije tu da bi pravio toplu atmosferu. Nisi si luda ako ti je nešto teško i to kažeš. Nisi dramatična, komplikovana, teška, odbojna, bezobrazna, nadmena ili nadrndana ili poremećena samo zato što ne želiš da budeš mila ili koketna, ovo su također Vaše riječi. Da li iz ovog razloga snimate i videe u kojima kroz humor prikazujete savjete ženama kako "privući" i "zadržati" muškarca, kako se smijati i ponašati u društvu? I da li baš iz ovog razloga u videima prevladava i rječnik bez cenzure, koji, po ovim nametnutim normama, "ne priliči" jednoj "umilnoj i koketnoj" ženi?

Razlozi su razni. Ne snimam klipove samo o feminizmu. Snimam o raznim stvarima koje nas okružuju. Međutim, činjenica je da biti ženski glumac i ženski komičar povlači sa sobom razne predrasude i nametnute norme, a glavne su kako jedna glumica treba da izgleda i da govori. Pošto ja volim da svoj novac zarađujem i posao radim celim bičem, a ne samo sišama i karminom, onda volim da se i ne našminkam i budem nedoterana, a volim i da koristim nedamski govor, jer damu ne određuje govor, niti svi isto vide definiciju dame, niti svi žele da budu samo dama. Možda sam ja dama, a krijem to? Zašto svi moraju da znaju da sam dama? Prvo sam osoba i umetnica i glumica.

Kako je prvenstveno došlo do snimanja videa i na koji način dolazite do ideja?

Svuda oko nas je izvor ideja. Od ulaska u gradski prevoz, preko čekanja u redu u pošti i kod lekara, do međuljudskih odnosa na poslu. Tako sam i počela da snimam. Tako što sam se sprdala sa svim stvarima koje nam se dešavaju svuda.

Kakav odjek ima to što radite, Vaši videi, kakve su reakcije publike i da li ste

zadovoljni načinom na koji Vas ljudi razumiju? Koji je Vaš cilj, osim što uveseljavate svojim humorom čitavu regiju?

Odjek je eksplozivan. Mene je **Boris Trivan** proslavio jer me je stalno šerovao na svoje mreže i onda su počeli da se nižu pozivi za intervjuje i poslove. Nakon filma *Rijaliti u invalidskim kolicima*, koji možete videti na mom Jutjub kanalu i pročitati u opisu ko je sve radio taj film, imala sam poziv i za ulazak u političke vode, ali sam ga odbila jer ne vidim sebe u politici. Politika razdvaja ljude, a umetnost spaja. Koji je moj cilj? Isti koji je i cilj kod standap komedije ili glume. Ja sam u vreme kada sam se probila u javnost radila kao volonterka s decom s autizmom i poteškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom i iskoristila sam popularnost da skrenem pažnju na njih. Pričati o njima mi je bilo nešto što se podrazumeva.

Zanima me i Vaš odnos prema društvenim mrežama, jer u mnogo Vaših

Sandra Siladev

videa na sebi svojstven sarkastični način obuhvatate i teme ovisnosti o lajkovima, fejk sreći, selfijima, influencerima, nepostojanju intime ni u kojem segmentu, pa ni u segmentu religioznosti ili duhovnosti. Koji je uticaj društvenih mreža na mlade danas, i koliko je danas moguće biti autentičan i oduprijeti se?

Ako imate puno pratilaca, a među njima su političari i novinari, imate moć samo toliko da neku temu probijete u medije, a nemate moć da menjate sistem. Ako vas ne prate političari i novinari nego običan narod, najveća moć koju imate je da lepo prodate neke majice i zaradite pare.

Koliko je virtuelni prostor zapravo prostor slobode, a koliko prostor "ispiranja mozga"?

Sve može biti i jedno i drugo, zavisi kakav ste konzument. Čovek sam dozira ono što gleda. Deci treba oduzimati i kontrolisati mreže jer tu ima dosta manijaka. I

deca treba da koriste ograničeni režim na mrežama (da im roditelji uključe to), jer tu ima puno sadržaja koji nije za decu. A odrasle osobe su same odgovorne za ono što gledaju i rade.

Mnogo se dotičete pitanja sreće, one površne, motivacijskih govora, *life coacheva* i svega što nam serviraju ne dajući priliku da odživimo svoju tugu i doživimo svoje biće. Šta je istinska sreća, Sandra, za Vas?

Ne postoji sreća. Postoje momenti sreće koji su kratkotrajni. Recimo, kada dobijete dete, položite ispit, kada se smuvate s nekim na koga se dugo ložite. To je trenutak. Sreća kao večno stanje postoji samo pod narkoticima. Postoji **Maslovljeva** piramida potreba koja pokazuje da čovek ima potrebe i stremi ka tome da ih ostvari. Kada ih ostvari, on je samorealizovan. I to je to. Ljudi streme ostvarenju želja i miru. Mir je poenta svega. Ne sreća.

Sandra Slladev na nastupu

Od Majakovskog

Jasmina
Ejubović,
Lukavac,
studentica
Međunarodnih
odnosa na IUS-u

Iz sehare ruske književnosti izvlačim vam jedno od njenih najvećih blaga, onaj dijamant što leži na dnu zatrpan i prekriven prašinom, a čija vrijednost ni tada nije manja u oku pravog poznavaoca zlata. Dragi čitaoci, ako niste ljubitelji nepovnljivog **Vladimira Majakovskog**, pređite na drugi članak.

Rođen u Bagdadiju, jula 1893. godine, vjerovatno u svojoj kolijevci nije ni slutio da će njegovih 36 godina života biti zanimljivije nego nećijih 63. U doba Oktobarske revolucije počinje pisati prvu poeziju u kojoj se ne drži tadašnjih književnih normi te u stihove uvodi antiestetizme, vulgarizme i žargonizme kojima pokušava izraziti ljepotu i ljubav kroz paradoks i kontradiktornost. Zajedno s drugim književnicima tadašnje epohe učestvuje u početku futurizma i potpisuje Šamar u lice javnom ukusu kojim se pokušava oduprijeti normama koje je društvo bilo nametnulo. Ne koristi tradicionalnu formu stihova i pjesama, već uvodi "stepenasti" stih koji pogoduje njegovom stavu retoričkog pjesnika koji se obraća većoj skupini. Ono što je najzanimljivije u njegovom životu, ali i njegovim pjesmama (ako njegove pjesme i nisu njegov život u obliku hartije), jesu njegove velike ljubavi i misterija oko njegovog nikada riješenog (samo)ubistva.

U julu 1915. godine, na večeri u Moskvi

upoznaje bračni par, **Osipa** i **Ljilju Brik** te im citira svoju još neobjavljenu pjesmu (koja kasnije postaje jedna od njegovih najpoznatijih) *Oblak u hlačama*, na što Ljilja ostaje oduševljena i time počinju prve iskre između nje i Majakovskog.

*Na prozoru savijen,
rastapam staklo celom od čelika.
da li je to ljubav ili nije?*

*I kakva je –
mala ili velika?*

*Odakle velika u takvom tijelu:
mora da je to malena,
neka krotka ljubav, što se u stranu baca*

Burna ljubav dovodi do novih pjesama koje Vladimir posvećuje svojoj Ljilji. Godine 1923. Ljilja se zaljubljuje u drugoga i napušta Majakovskog, što on proprati stihom u svojoj novoj pjesmi:

Sad sam slobodan od obmana i ljubavi.

Međutim, 1925. godine dobija kćer **Patriciu** s **Elli Jones** u New Yorku, koja je kasnije, kada je odrasla, uzela očevo prezime te napisala knjigu *Mayakovsky in Manhattan*, gdje je opisala ljubavnu vezu svojih roditelja. Čak se i ova priča završila ubrzo, ali se u Parizu 1928. godine Majakovski ponovno zaljubljuje, i to ovaj put u rusku emigrantkinju **Tatjanu Jakovljevu**. Majakovski je nagovara da pođe s njim u Rusiju, ali ona ga odbija i tako nastaje povod za dvije nove pjesme posvećene njoj. Ostaje u Parizu i pokušava je osvojiti, ali ona nije razumjela njegovu "ledolomnu" poeziju te se tužan vraća u Moskvu izražavajući ljubav kroz stihove:

*Uprkos svemu, jednom ću te dobiti – samu
ili zajedno s Parizom.*

Ipak, jedan od predivnih detalja ove priče jeste da je Majakovski svu zaradu od nastupa u Parizu ostavio jednoj cvječari, pod

uslovom da Tatjana svake sedmice isporučuje jedan buket cvijeća te da tako nastave sve dok novac ne presahne. Od tada, Tatjana je svake nedjelje pred vratima zaticala predivan buket s porukom *Od Majakovskog*. Godinu dana nakon toga pozvala ga je na svoje vjenčanje, na što je on planirao poći da je zaustavi i zaprosi, ali je njegova viza po prvi put tada odbijena, za što se krivica baca na Ljilju Briks koja je imala uticajne veze. Ipak, čak i poslije smrti velikog pjesnika na vrata Tatjane Jakovljeve dolazi buket s natpisom *Od Majakovskog*, pa tako sve do kraja Drugog svjetskog rata. Preljepa je činjenica da joj je ova beznađežna ljubav kasnije spasila život, jer je Tatjana za vrijeme njemačke okupacije Pariza na trgu prodavala to raskošno cvijeće i tako preživljavala. Njegova ju je ljubav spasila i trajala je čak i poslije njegove smrti.

Majakovski je svoj život okončao 1930. godine u svojoj 36-oj godini, poslije svađe s tadašnjom ljubavnicom **Poljskajom**. Međutim, okolnosti njegovog samoubistva su veoma sumnjive. Metak u srcu pjesnika se nije podudarao s njegovim pištoljem, oprostajna poruka je bila napisana

Tatjana Jakovleva (Татјана Јаковлева)

dva dana ranije i rukopis se nije potpuno podudarao, a komšije su te noći čule dva hica. Također se tvrdilo da se Majakovski ne bi ubio zbog Poljskaje s kojom je imao kratku aferu, stoga je policija počela ponovo da istražuje slučaj. Policajac koji je uspio naći dokaze da je Majakovskog otklonila država Sovjetskog Saveza, jer im se usprotivio kao književnik, nađen je obješen u svome stanu i tu je istraga završila. Sahrani Majakovskog prisustvovalo je više od 150.000 ljudi, što se smatra trećom najvećom sahranom u historiji Sovjetskog Saveza. Ipak, sutradan, dan nakon sahrane, negdje tamo u pariškoj četvrti jedna je Tatjana primila buket s naznakom:

Od Majakovskog.

Antiestetizam – pravac u kojem ne važe estetske zabrane; uvođenje prikazivanja ljepote i ljubavi kroz paradokse, pristupačno u moderni i avangardi

Futurizam – kulturni pravac koji zanemaruje tradicionalne norme umjetnosti te veliča ljubav prema revoluciji, tehnologiji i napretku; posebno rasprostranjen u Italiji i Rusiji početkom 20. vijeka.

Владимир Маяковский (Vladimir Majakovski)

Ti si otac ispred izloga

Amina Mašić,
magistrica
komunikologije,
Sarajevo

*Tata, o ovoj haljini sam ti govori-
la - dok stoje ispred izloga, kao ispred
velikog akvarijuma s rijetkim riba-
ma, djevojka govori svome ocu, poka-
zujući mu najrjeđu ribu u akvarijumu.
Lijepa je. Koliko košta? - otežano gutajući,
upitao je otac.*

Mehanički sam pogledala u cijenu koja je
bila izložena na dnu izloga.

Košta mnogo za oca koji ispred izloga stoji
u radnom odijelu. Vjerovatno upravo zavr-
šivši smjenu za dnevnicu na nekoj građe-
vini. Nisam čula njen odgovor, a nisam ni
trebala jer sam cijenu vidjela, kao i očevo
ojađeno lice. Gledao je u pod s rukama u
džepovima kao kad se drvo trešnje savije
pod težinom ploda.

*Ima još do mature - prokomentirao je s
knedom u grlu. Eto maja, dok trepneš!
Nina je već naručila haljinu. Stiže joj ovih
dana, zakazala je i šminku i frizuru i foto-
grafa - replicirala je kćerka, kao da reci-
tira pjesmu bez refrena. I onda je dodala
refren: Ja ne moram imati fotografa!*

*Pogledaj još, možda ti se neka druga ha-
ljina više sviđa - rekao je otac pokušava-
jući zakrpati svoju neuvjerljivost. Ova mi
se baš sviđa, u trendu je. Poznate ličnosti
nose ovakve haljine. Vidjela sam na inter-
netu. A i Nina je rekla da je ovo baš halji-
na za mene. Šta misliš, da je probam? -
nabrajala je djevojka i nabraljalicu razbila
pitanjem. Otac se počeo zagledati i goto-*

vo poraženo izustio: *Ne mogu ovakav ući
u butik. Kćerka ga je ubila iz nehata odgo-
vorom: Dobro, ti ostani ovdje, a ja odoh da
probam haljinu. Vidjet ćeš me kroz izlog!*

Nisam mogla ostaviti tog čovjeka samog
ispred izloga. Poželjela sam ga uzeti za
ruku i šapnuti mu: *Ne brinite, ovo je pro-
lazna faza.* Nisam to učinila, a i nisam bila
sigurna hoće li ta faza proći. Jer, poznajem
mnoge koji žive kao taoci onoga što im se
nameće, a blago ostavljaju da čeka ispred
izloga gdje se vanština prodaje. Približila
sam mu se. Stajali smo jedno pored dru-
gog. Rame uz rame. Izgledali smo kao da
čekamo da se završi premijera lošeg filma,
a tu smo zbog glumice koju on voli i želi
njen autogram. Iako ni riječi nismo razmi-
jenili, znala sam da on zna da tu stojim
zbog njega.

Kada se djevojka pojavila u haljini kao lut-
ka u izlogu, on je izvadio ruke iz džepova
i stavio ih na usta da zaustavi krik odu-
ševljenja. A ja sam jedva progutala uzdah
kada sam ugledala njegove ruke. Ruke
suhe kao pustinja. Ruke pune žuljeva koje
vrište bol. Ruke pune rana raskrvavljenih
k'o tupim žiletom. Ruke koje će sigurno
raditi dodatnu smjenu da bi mogle pri-
uštiti svojoj kćeri haljinu kakvu nose po-
znate ličnosti, da ne odskače od Nine i
ostalih prijateljica.

Djevojko, pogledaj ruke svoga oca! Svaki
žulj na njegovoj ruci je jedna tvoja ostva-
rena želja. Svaka rana na njegovoj ruci
je jedan ispraćeni trend tvoje generaci-
je. Pogledaj lice svoga oca! Vidjet ćeš ne-
prospavane noći pune razmišljanja kako
da dovoljno zaradi da bi ti imala telefon
vrijedan selfija za društvene mreže, odje-
ću i obuću u trendu i sve ostalo što neko
drugi diktira. Vidjet ćeš brigu o tome ho-
ćeš li moći redovno upisati fakultet koji
želiš ili će on morati raditi dodatni posao

ako budeš vanredna studentica. Sve i svašta će raditi da ti budeš "neko", da nemaš ruke pune žuljeva i rana i da ne osjetiš surovost života. Obrati pažnju gdje tvoj otac gleda dok ti prezentiraš cijene svojih snova. Vidjet ćeš da mu se pogled prikovao za pod od stida gdje bestidnost vlada.

Poslušaj disanje svoga oca dok ti pričaš o svojim željama! Čut ćeš strah da ne ispuniš tvoja očekivanja. Pogledaj cipele svoga oca. Vidjet ćeš prevaljeni put do tvog osmijeha. Zapitaj se, kada je posljednji put sebi nešto kupio? Nije godinama, je l' da?

Otac će ti priuštiti tu haljinu. Budi sigurna u to. Dok je stajao ispred izloga kao kuće koje si ostavila, u glavi je zbrajao novac koji ima i koliko još treba zaraditi. A kada te ugledao u haljini, vjerovatno je odlučio i ne doručkovati na poslu, kako bi mu ostalo više novca.

Djevojko, ti nisi šminka i profesionalna fotografija koja će imati najviše lajkova. Ti nisi odjeća koju nose poznate ličnosti - nisu ni oni. Oni su plaćeni da nose tu odjeću, dok ti očekuješ da ti nju plati otac krvavo zarađenim novcem. Ti nisi haljina za koju je prijateljica Nina potvrdila da je baš za tebe kao službenica u općini

Izvor Pinterest

kada stavi pečat dok ovjeravaš neki dokument. Zapamti, samo kopije dokumenata se ovjeravaju! Ti si tvoja omiljena pjesma na maturi i ono kada ti noge bride od plesa. Ti si olakšanje kada skineš štitke, haljinu i tešku šminku kada dođeš kući s mature. Takva ogoljena si ti. Ti nisi ono što si u izlogu butika, nego ono što si ostavila ispred izloga.

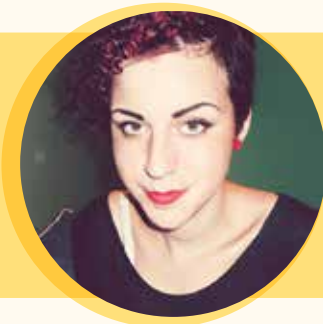
Djevojko, ponekad kada previše gledaš u oblake iznenadi te grom. A grom može i ubiti. Zato ne ostavljaj svoga oca vani, ispred izloga. Zaštiti ga i uvedi unutra. Tvoja isprazna unutrašnjost se ne bi mogla nositi s tim gubitkom. Ne dozvoli da ti život bude pun "skoro" i "mogla sam". Uzmi ruke svoga oca i poljubi ih. Poljubi svaku ranu i žulj i reci: *Hvala!* Budi nježno rame za njegovu umornu dušu. Budi ljubav, razumijevanje i dobro. To je uvijek u trendu.

lji, šta kažeš? - upitala je sva uzbuđena dok je zatvarala vrata butika. *Preljepa si. Može li Ninin fotograf uraditi i jednu tvoju fotografiju? Platit ću mu* - izgovarao je dok je stidljivo stavljaao ruke u džepove kao da je terorist, a ne najbolji otac na svijetu. Odlazeći, kimnuo mi je glavom kao znak pozdrava.

Odjednom je naglo zahladilo.

Izvor Pinterest

Emina Sarajlić, BA engleskog jezika i književnosti, Vareš

Hava Puškar, Cazin, učenica JU Gimnazija u Cazinu

Sreća

Osjećam nešto u sebi posve novo iznenadno se pojavilo. Opisao bih tu pojavu parčetom sreće, parče – jer čine je sitnice a ponovo tako draga i prija srcu jer je ipak sreća. Mislim da je bilo vrijeme da dobijem pa makar i parče (koje je meni za egzistenciju sasvim dovoljno). Pobjah se da su okovi tuge oko srca stavili još jedan kilit, teži. Mada, i parče otključa sve kilite ah, nepodnošljive tuge.

Tornado

Svaki put potpuno svjesno
zakoračim u tornado
zakoračim
potpuno svjestan posljedica
svjestan da će me smrviti
sve do posljednjeg atoma.

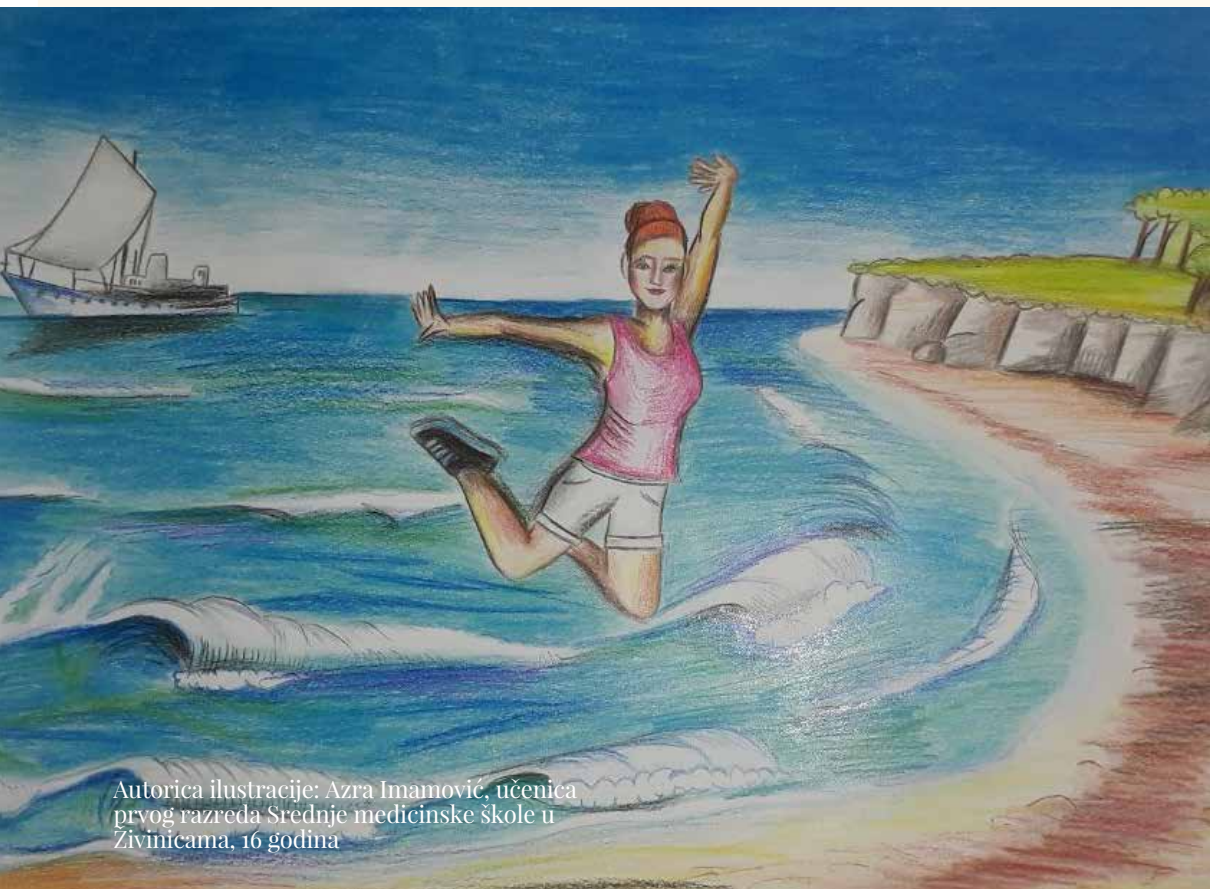
A kad prođe nesretnik
i ustabili se tih povjetarac
kupim
i
slažem
atom po atom
komadić po komadić

redam,
ponekad pogriješim
baš kao kad redaš puzzle
redaš i sjećanja.

Ali ne izostavljaš ona kojih se ne želiš
sjećati
jer tad fale male cjeline
i prosto nisi potpun.

Tornado je, znaš
splet okolnosti, situacije
tuga kasno uvečer nedjeljom
tornado je smrt voljene osobe
tornado je život.

A ti učiš kako da se sastaviš
poslije svakog novog.

Autorica ilustracije: Azra Imamović, učenica
prvog razreda Srednje medicinske škole u
Zivinicama, 16 godina

Jasmina Ejubović, Lukavac, studentica Međunarodnih odnosa na IUS-u

Cipele za Tatjanu

Krcka mi prozor
 Kiša ga vrijeđa
 Znam da te boli
 Sve to iza leđa
 Umiri sebe
 Druge ti nema
 Koje to gromove
 Nebo nam sprema
 Crkni al' šuti
 Glasno umukni
 Takva su pravila
 Od duše ustukni
 Psuj ako hoćeš
 Ne čuje niko
 Kad krik bi bacio
 Glasno je toliko
 Mrse mi nešto
 Ne znam šta hoće
 Koji vam sotona
 Poturi voće
 Crkni al samcat
 Družba je zla
 Ne možeš s ljubavi
 Pod crnog tla
 Voljeti smiješ
 Al kletva je jasna

Bistvovanje samo
 U cvjetanja kasna
 Umri i bježi
 Jer život je sranje
 Sve što je divno
 Probudi sanjanje
 Žile su vrele
 A srca hladna
 Postelja topla
 Al sujeta gladna
 Kolji il' moli
 Baš je to isto

Koliko god čistio
 Neće bit' čisto
 Kad staneš ulicom
 Sve je to hrapavo
 Para ti pete
 Srce je blatnjavo
 Trčat' bi mog'o
 Al brzo nikad
 Kad god da kreneš
 Stići ćeš ikad
 Dal' nekog voliš
 Briga me boli
 Ostaše u jesen
 Grozdovi goli
 Šta meni sad znači
 Tvoje perje novo
 U hartiji mojoj
 Mrtvo si slovo
 Što draga Tatjana
 Ne volje ti mene
 Zar puno sam žalio
 Vino i žene
 Nisam ja kriv
 Kriv sam samo ja
 Ne sija to zvijezda
 To zvijezda sja
 Blago se onom
 Što kose ti dira
 Od nesrećne Moskve
 Pa sve do Alžira
 Crknite cvjetovi
 Crknite lale
 Niste nosu njenom
 Miris svoj dale
 Crknite ruke
 Što gubite mnogo
 Smrt ja i ne znam
 Al umrijet bih mog'o
 Kleknite trave i gvozdena

polja
 Šuti, ne laži
 Neće doć bolja
 Možda da kožu
 Oderem svoju
 I prefarbam je
 U neku tvoju boju
 Da napravim cipele
 Za noge te tvoje
 Da gaze mi tkivo
 Dok korake kroje
 Možda bih tako
 Jedino znao
 Poljubit ti stopala
 Ma svijet bi stao
 Krhka i mala
 Ko vilina krila
 Ipak si tada
 Snažna baš bila
 Valjalo je skupit
 Nervi i mišića
 Da zgaziš mi srce
 Zbog novih otkrića
 Plakao sam ja
 Plakala i ti
 Laž baš ne pali
 Kad nemaš šta kriti
 Bolna ramena
 Bolne mi uši
 Ta lažna sreća
 Pluća mi guši
 Recite Tatjani
 Da ovdje sam crko
 Od ljubavi malehne
 Svjetlo je mrko
 Nebo je plavo
 Al ne vidim više
 Štrik je visoko
 Pjesnik ne diše....

Autor fotografije: Tarik Hadžalić, učenik Srednje tehničke škole grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije Ilidža

Autorica fotografije: Teodora Mandić

Zovem se Teodora Mandić. Imam 26 godina. Boravak u prirodi me čini srećnom da mi malo fali da poletim. Želengora 27. 10. 2019.

Autorica fotografije: Sanela Tufekčić, studentica četvrte godine na Univerzitetu Džemal Bijedić u Mostaru, Fakultet humanističkih nauka, odsjek komunikologija

Majkama, sestrama i ostalim ženama

Barbara
Kustura, Zenica,
studentica
Ekonomskog
fakulteta u Zenici

Ne mogu sutra, imam termin kod ginekologa...

Što ste prvo pomislili kada ste čuli ovu rečenicu? Trudnoća, spolno prenosiva bolest ili nešto treće? Sigurno vam obični redovni godišnji pregled nije pao na pamet, bar ne u prvih nekoliko trenutaka. Zašto razgovor o ženskom zdravlju predstavlja tabu i koliko je opasno biti nedovoljno informirana o jednoj od najintimnijih i najbitnijih tema svakoj ženskoj osobi? O ženskom zdravlju razgovarala sam s uvažanim doktorom **Mirzom Mehićem**, specijalistom ginekologije i opstetricije, ujedno i članom tima Zavoda za ginekologiju, perinatologiju i neplodnost *Mehmedbašić*.

Kada bi bilo pravo vrijeme za prvi odlazak ginekologu (pregled poput ultrazvuka dojki ili samopregleda dojki)? Ovisi li to o vremenu stupanja u spolne odnose?

Prva posjeta ginekologu vezana je za fizičku i emocionalnu zrelost ženske osobe, tj. punoljetstvo. Prvi pregled obično se veže za vrijeme stupanja u spolne odnose, kada je vrlo važno da ginekolog obavi razgovor, odnosno savjetovanje o tome šta

djevojka treba očekivati od ginekološkog pregleda, koja je svrha ginekološkog pregleda, kliničkih testova, ultrazvučnog pregleda genitalija i dojki, te objasni tehniku samopregleda dojki. Stupanje u spolne odnose nosi mogućnost začeća i trudnoće s jedne strane, te mogućnost prijenosa spolnih bolesti s druge strane, pa je savjetovanje o začeću, trudnoći, mogućnostima nastanka trudnoće i njenog kasnijeg vođenja, te zaštiti od neželjene trudnoće, kao i o važnosti PAPA testa, HPV testa i testa na hlamidiju vrlo važna komponenta tog prvog ginekološkog pregleda. Također, treba biti objašnjena tehnika samopregleda dojki koja će je praktički pratiti nadalje kroz čitav život. Naravno, gine-

dr. Mirza Mehić

kolog može obaviti pregled i ranije u pedijatrijskoj dobi kod malih djevojčica kada za takav pregled postoji zdravstvena potreba i takav se pregled obavlja obično uz prisustvo staratelja, jednog ili oba roditelja, najčešće majke.

Koliko često zdrava osoba treba ići na redovne kontrole/preglede (ovo se odnosi i na ginekološke i preglede poput ultrazvuka dojki)?

Jedan posjet ginekologu godišnje je sasvim dovoljan kako bi se revidiralo i procijenilo genitalno zdravlje, te uočili mogući ginekološki problemi ili stanja koja treba pratiti i češće. Ultrazvučni pregled (UZ) dojki u mlađoj dobi potrebno je učiniti kod sumnjivog palpatornog nalaza, te jednom godišnje kod pacijentica koje nose porodični rizik za razvoj karcinoma dojke. Taj se rizik osobito odnosi na majčinu liniju naslijeđa. Nakon završene reprodukcije, rutinske UZ preglede dojki preporučuje se uraditi na jednu do dvije godine, te RTG mamografiju nakon navršene četrdesete godine života. Nakon tih pregleda odlučit će se o daljnjoj rutinskoj strategiji RTG pregleda i ultrazvučne kontrole dojke.

HPV (humani papiloma virus) – genitalna HPV infekcija je spolno prenosiva bolest uzrokovana humanim papiloma virusom. U najgorem slučaju može dovesti do karcinoma grlića maternice, anusa ili penisa.

PAPA test – provođenjem PAPA testa smanjuje se rizik umiranja od raka grlića maternice za 90 %. Test je najbolje provesti između 10. i 20. dana od prvog dana posljednje menstruacije.

MAMOGRAFIJA – rendgenska metoda pregleda dojki. Smatra se zlatnim standardom u otkrivanju raka dojki čak i u ranijim stadijima.

Zbog čega bi ginekologa trebalo posjećivati i češće (vrste rizičnog ponašanja ili simptomi na koje treba obratiti pozornost)?

Različita stanja i bolesti mogu činiti potrebu češćih ginekoloških pregleda, ginekološkog tretmana i nadzora. Ukratko, mogli bismo reći da simptomi poput boli u donjem dijelu stomaka/leđa i kukova, potom izostanak menstruacije, poremećaja menstrualnog ciklusa, pojava pojačanog vaginalnog iscjetka ili pojačanog vaginalnog krvarenja, sumnjivog nalaza kod samopregleda dojki, pojave iscjetka iz dojki, problemi s mokrenjem i stolicom čine potrebu pregleda i savjetovanja s ginekologom u češćim vremenskim intervalima.

Bol može biti simptom upalnog stanja, benignih ili malignih bolesti, pa je jako važno uraditi pregled kako bi se otkrio pravi uzrok bola i poduzelo adekvatno liječenje. Poremećaji menstrualnih ciklusa najčešće su vezani za hormonalne poremećaje koje je također potrebno liječiti. Pojačan vaginalni iscjedak često je vezan za upale rodnice i grlića maternice, ali može biti simptom i ozbiljnih stanja (karcinomske bolesti), što zahtijeva potrebu hitne dijagnostike i adekvatnog liječenja. Rizično ponašanje vezano je za promiskuitetne osobe i spolno prenosive bolesti, te nastanak spolnih bradavica, pa čak i pre-malignih bolesti.

Imate li dojam da je odlazak ginekologu na našim prostorima tabu?

Iako živimo u vremenu interneta na kojem je protok informacija ogroman, a dostupnost informacija uveliko pojednostavljena i olakšana, moramo reći, nažalost, i dalje se ginekologu odlazi s dozom nelagodnosti. Svakako treba uzeti u obzir činjenicu da ginekološki pregled podrazumijeva pregled intimnih zona tijela, pa je potrebno i da ginekolog adaptira pregled mentalnoj zrelosti pacijentice, što je od posebne važnosti kod mlađih pacijentica ili onih koje rade svoj prvi ginekološki pre-

gled u životu.

Susrećete li se u praksi češće s djevojkama/ženama koje redovno obavljaju preglede ili većina dolazi tek kada se pojavi neki zdravstveni problem?

U praktičnom dnevnom radu većina naših pacijentica dolazi radi pojave nekih od ginekoloških simptoma. Redovni preventivni pregledi uglavnom su vezani za zakonom obavezne sistematske preglede. U našoj sredini nije razvijena svijest potrebe i značaja preventivnih pregleda, dok su u razvijenim društvima preventivni pregledi sponzorirani od države i čine osnovu rada i nadzora stanovništva u zdravstvenom sistemu. Razvijene države svijeta značajna sredstva ulažu u tzv. preventivne programe jer je shvaćeno da je to najisplativiji način ulaganja u zdravlje stanovništva. Rano otkrivanje bolesti ključ je u liječenju i jedna od osnovnih pretpostavki konačnog izlječenja.

Koliko je veća vjerojatnost za uspješno liječenje malignih oboljenja ukoliko se otkriju na vrijeme, a kolika ukoliko se otkrije u kasnijoj fazi?

Maligne bolesti ne nastaju odmah nego iz svojih predrasvojnih stadija koje jednim imenom nazivamo premalignom bolešću. Ukoliko otkrijemo premalignu bolest, praktički je moguće stopostotno izlječenje.

Za sada u ginekologiji imamo razvijen sistem premalignog nadzora bolesti grlića maternice i endometrija (sluznice maternice), međutim, iako postoje, još uvijek nismo razvili toliko sigurne i precizne dijagnostičke preventivne alate za rano otkrivanje i nadzor karcinoma jajnika i dojke. To zasigurno ostaje važna zadaća budućim generacijama ginekologa koje će doći.

Smatrate li da je potrebno dodatno širiti svijest među djevojkama/ženama o značaju brige o zdravlju?

Opipajte područje desnog pazuha

Zatim opipajte lijevi pazuh

Vizualno pregledajte površinu dojke

Opipajte dojku iznad bradavice

Ležite i opipajte dojke sa strane

Kružno pregledajte područje oko bradavice

Itekako je potrebno, naročito o preventivnim pregledima. Postoji etablirano mišljenje da je odlazak doktoru povezan sa zdravstvenim problemom, tj. ukoliko nema zdravstvenih problema, nema ni potrebe za odlaskom ljekaru. Nažalost, o značaju preventivnog djelovanja se jako malo govori, kao i o prednostima koje takvi pregledi nose sa sobom.

Veliki napredak postignut je u oblasti prevencije raka grlića maternice. Nove spoznaje o djelovanju i dijagnosticiranju HPV infekcije doveli su nas do toga da kolposkopskim pregledom možemo identificirati rane promjene koje vode u rak, te njihovim tretiranjem (operacijom) zapravo liječimo rak grlića maternice.

U svijetu se poklanja velika pažnja osvješćivanju žena o toj bolesti, mogućnostima dijagnostike i terapije, kao i o HPV vakcinaciji.

Danas postoji organizirana vakcinacija protiv HPV infekcija kod adolescenata, nakon čega se može konstatirati da se praktički preventivnim kliničkim i pretkliničkim dijagnostičkim metodama može u potpunosti prevenirati karcinomska bolest grlića materice.

Ukoliko smatrate da se ne pridodaje dovoljno pažnje zdravlju, što smatrate "glavnim krivcem" za to?

Edukacija je ključni element u tome koliko pažnje jedno društvo posvećuje zdravlju populacije. Edukacija se može provoditi formalnim pristupom; kroz škole i neformalnim pristupom; radio, TV, printani mediji, zdravstvene tribine, bilbordi na javnim mjestima i sl. U skladu s tim će i naš Zavod raditi promotivne aktivnosti na tom polju.

U planu je i organizacija edukativnog skupa za mlade na kojem će im se adaptiranim pristupom za njihove godine pojasniti problem nastanka karcinomske bolesti grlića maternice, te mogućnosti i značaj ranog otkrivanja i liječenja.

Koje su najgore zablude u koje vjeruju djevojke/žene kada je u pitanju zdravlje?

Čini se da postoji više zabluda koje pacijentice nose u vezi ginekološkog pregleda. Važno je napraviti demistifikaciju upotrebe vaginalne sonde u ranoj trudnoći, pri čemu trudnice misle da će se, ako budu pregledane vaginalnom sondom, "našteti" plodu, izazvati krvarenje i sl., što je potpuno pogrešan i retrogradan stav. Zapravo se transvaginalnim ultrazvučnim pristupom dobiju detaljnije slike na osnovu kojih ginekolog može adekvatnije i bolje liječiti određeno stanje ili bolest u trudnoći. Ista zablude postoji po pitanju uzimanja PAPA brisa u ranoj trudnoći. Nemoćuće je ne spomenuti i činjenicu da se informatička evolucija dešava mnogo brže od biološke, pa je i upotreba i savjetovanje "dr. Googlea" dovelo više do straha i zablude nego objektivne pomoći. Također, mnogo se zablude plasira na internetskim forumima, posebno o djelovanju hormona i hormonske terapije, te o pitanjima vakcinacije i djelovanju antivakcinacijskih grupa, a što je daleko od medicinske istine i onoga što njeguje naša struka i o čemu govore recentna medicinska istraživanja.

Valja napomenuti da mnogi tekstovi koje pacijentice pročitaju ili vide na internetu nisu stručno recenzirani, pa s tim u vezi i imaju svoju određenu težinu, odnosno slabosti.

I, na kraju, možda treba istaknuti da je zapravo najveća zablude pacijentica s naših prostora da odsustvo boli znači i odsustvo bolesti. Zato ne čekajte bol, djelujte preventivno – dođite na pregled.

video samopregled dojki

S vama je sve uredi. Bez obzira što osjećate jače.

Jasmila Talić-Kujundžić,
MA psihologije, Sarajevo

Sa mnom je sve uredi. Bez obzira što osjećam jače jedna je od glavnih vodilja onih koji otkriju da su ustvari hipersenzitivne ličnosti. Šta to znači biti hipersenzitivna ličnost? Jedan uvid u to dobit ćete kroz naš razgovor s **Vesnom Mirilo**. Ona je žena koja je spremno krenula na put osvještavanja i sebe i drugih, ko su i zašto se osjećaju baš tako kako se osjećaju te da s njima ništa nije "pogrešno", već jednostavno imaju drugačiji nervni sistem i oni su – hipersenzitivne ličnosti. Iz tog razloga, Vesna je pokrenula blog i Facebook stranicu *Visoko senzitivne osobe*. O tome šta sve znači biti hipersenzitivan, kakav je to bio Vesnin put dolaska do tog saznanja, o dr. psihologije i istraživačici ove oblasti, Elaine Aron, te prednostima i snazi ove karakteristike, razgovarale smo u ovom intervjuu.

Draga Vesna, tragajući za više informacija o hipersenzitivnim ličnostima, jer sam i sama takva, naišla sam na Vašu Facebook stranicu i blog *Visoko senzitivne osobe* koji su mi zaista bili sjajno otkriće. Kako ste došli na ideju pokretanja ovog bloga i koji Vam je bio primarni cilj kad ste ga pokretali?

Oduvek sam znala da sam malo drugačija. Da osećam jače i da primećujem neke stvari koje većina uopšte ne vidi. Do tridesete

godine sam živela baš kao i ta većina, u većinom raskoraku između želim i mogu i stalnim osećajem zaostatka za drugima. Da se razumemo, spoljašnji faktori, izbori i životni segmenti to nisu pokazivali. Spolja je sve delovalo "onako kako treba da bude". Unutrašnji osećaj da nešto nije uredi je rastao, paradoksalno kako sam napredovala na poslu. Čula sam ga, ali ga nisam slušala sve dok moje pametno telo bukvalno nije kolabiralo. Tada sam znala da je dosta. Dosta svega. Dosta takvog načina života. Krenula sam u potragu za odgovorom "šta mi je" i zašto ljudi za mene kažu da sam "nežna, a snažna". Gde mi je sad ta snaga? Kucala sam na veliki broj vrata, svuda dobila poneku dijagnozu, prolazilo je vreme, ništa mi nije bilo jasno, a osećala sam se sve nemoćnija pred životom. Bez očiglednog razloga. Lupali su mi etikete, pričali uopštene stvari, savetovali me blede me gledajući. Nisam im bila jasna. I odjednom, posle svega toga, sasvim slučajno ili sasvim namerno, ispred mene se pojavio zvanični sajt **Elejn Aron**, svetskog eksperta za visoku senzitivnost nervnog sistema. I sve su se kockice složile. Ja sam ponovo počela da se slažem. Međutim, s obzirom na to da se u našem regionu o polju visoke osetljivosti veoma malo zna, smatrala sam da je moja i profesionalna i ljudska dužnost da o njoj počnem da pišem i pričam. Kako će ljudi drugačije saznati? I tako sam sasvim nenametljivo, ali sasvim

Vesna Mirilo

jasno kreirala Facebook stranicu *Visoko senzitivne osobe* i istoimenu blog. Bilo je to u trenutku zrelosti kada više nije bilo važno šta će reći oni koji ne razumeju, već koliko će olakšanje osetiti oni koji se pronalaze. Stranica trenutno ima više od 6.000 pratilaca. To govori samo za sebe.

Po obrazovanju ste menadžerka u kulturi, a bavite se i novinarstvom, a odlučili ste se baš baviti ovom temom. Zašto? I koliko su ustvari stručnjaci za mentalno zdravlje upućeni u ovaj termin na našim prostorima i koliko rade na osveštavanju istog?

Kada mi je postalo jasno da se Zapadni svet ozbiljno i na naučnoj osnovi bavi visokom senzitivnošću od početka 90-ih godina prošlog veka, a da u Srbiji ne postoji nijedan fakultet na kome se studira psihologija ili medicina koji u svom programu ima bar stranu udžbenika koja govori o toj karakteristici, jednostavno, morala sam da svo svoje znanje iz novinarstva okrenem u smeru širenja informacija baš o toj temi. Temi koju i sama živim. To je bilo pre četiri godine. U Srbiji sada na sreću postoji nekoliko stručnjaka (psihologa, psihoterapeuta i lekara) koji visoku senzitivnost ozbiljno tretiraju i rade s takvim ljudima.

Vi držite i neka predavanja i grupe podrške, prvenstveno u Novom Sadu. Koliki je odziv i kakve su reakcije i postoji li mogućnost da ćete doći i u BiH?

Kako su ljudi zahvaljujući mom pisanju sve više saznavali da su visokosenzitivni, javila se potreba za ličnim kontaktom. Zato organizujem predavanja (informativnog tipa), kao i radionice (obično na određenu temu koja je važna senzitivcima), ali u tom slučaju, sa mnom je uvek psihoterapeut, jer se tu dolazi i do dubljih stvari koje nisu u mom domenu. Grupe podrške, takođe uz psihoterapeuta, su susreti gde visokosenzitivni traže i pronalaze slične sebi, jer veliki broj njih ima utisak da je

jedini na svetu što, naravno, nije istina. Rado ću doći u Sarajevo čim se ukaže prilika. Hvala na pozivu.

Odziv je jako lep. Uvek dođu ljudi koji treba da dođu, tako ga posmatram. I uvek dobiju proverene informacije, naučne činjenice, ohrabrenje, razumevanje, poneku temu za razmišljanje. Vidi im se po suzama i osmesima. Izadu jednostavno ganuti, ali s novom nadom.

Osim knjige dr. psihologije i profesorice Elaine Aron *Ranjivost: kako prevazići emocionalnu osjetljivost*, da li postoji još neki izvor literature vezan za ovu oblast, a da je preveden na naš jezik? Da li Vam je najveći izvor informacija njena knjiga u kombinaciji s vlastitim iskustvima?

Elejn Aron je naučnica koja je uspela da dokaže postojanje visoke senzitivnosti nervnog sistema, kao i da objasni veliku razliku u funkcionisanju mozga visokosenzitivnog čoveka i onoga koji to nije. Njena knjiga *The Highly Sensitive Person* je biblija za visokoosetljive i sve koje zanima oblast. Kod nas je prevedena kao *Ranjivost*, ne baš najsrećnije izabran naslov, ali važno je da imamo prevod knjige. Pored te knjige, prevedena je još jedna, iste autorke, o visokoosetljivoj deci. Naravno da mi je rad Elejn Aron glavni izvor, ali ima još mnogo dostupnog materijala kako *online*, tako i u štampanim verzijama (u inostranstvu, doduše).

Kako ste osvijestili činjenicu da ste visokosenzitivna ličnost?

Sasvim slučajno. Mada su mi stalno govorili da previše primam k srcu, šta god to značilo. Brodolom koji sam doživela, jer nisam negovala sebe na pravi način i donela odluke koje su bile protiv moje senzitivne prirode, naterao me je da odem na psihološko testiranje. U mom opisu ostala je da zvuči jedna formulacija psihologa, "veoma osjetljiva na ocenjivanje bližnjih". Detaljnije objašnjenje za to od

psihologa nisam dobila. Ali, moja intuicija nije pogrešila – počela sam da kopam rudnik i konačno otkrila sajt Elejn Aron. I sve se promenilo.

Možete li s našim čitateljima i čitateljicama podijeliti šta to ustvari znači biti visokosenzitivna ličnost i po čemu se ove osobe razlikuju od drugih?

Nauka je potvrdila da se oko 20 odsto ukupne svetske populacije, podjednako i dečaka i devojčica, rodi s osetljivijim nervnim sistemom. Ta karakteristika je nazvana visoka senzitivnost (nervnog sistema) ili osetljivost senzornog procesuiranja. Mozak visokosenzitivnih ljudi "radi" malo drugačije, a osetljivost se prvenstveno odnosi na svih pet čula, kao i na jače emocionalne reakcije. U literaturi postoji jedno veoma jednostavno objašnjenje i ja ga rado koristim. Svaki mozak ima određeni broj filtera kroz koje obrađuje stimulse. Mozak visokosenzitivnih ima mnogo veći broj tih filtera od prosečno senzitivnih. To znači da visokosenzitivni dobijaju i procesuiraju mnogo više informacija, imaju kompleksnije slike, dublje uvide, bogatije vide život, ali se zbog toga mnogo brže umaraju, osećaju preplavljenim i bez energije. Zato je od izrazite važnosti da se visoka senzitivnost prepozna i prihvati. Što pre to bolje. Ako nas kao decu nisu naučili kako da se negujemo, jer nama zaista treba malo drugačiji tretman, odgovorni smo da to savladamo kao odrasli.

Ono što treba pojasniti je da visoka osetljivost nije bolest, niti poremećaj. Međutim, ako se ne tretira na pravi način u nekim ranjivim periodima može biti ozbiljan preduslov za razvijanje određenih zdravstvenih poteškoća.

Koje su prednosti biti visokosenzitivna ličnost, jer se najčešće govori samo o nedostacima i bremenu ove karakteristike?

Da, gotovo uvek se naglašava samo tamna

strana visoke senzitivnosti. Međutim, ako negujemo sebe na pravi način i osvestimo i jačamo naše "darove", tamna strana, logično, postaje slabija, a nama život lakši. Visokosenzitivne krasi izražen osećaj za druge, lojalnost, maštovitost, kreativnost, okrenutost ka duhovnom, miroljubivost, pravdoljubivost, osećaj za najsuptilnije promene u atmosferi ili okruženju, ljubav prema prirodi, umetnosti, Visokosenzitivne krasi izražen osećaj za druge, lojalnost, maštovitost, kreativnost, okrenutost ka duhovnom, miroljubivost, pravdoljubivost očaranost pred veličanstvima života.

Koliko su ljudi upućeni u ovaj termin i koliko ga miješaju s terminima kao što su "introvertnost, anksioznost" i sl.? Da li jedno nužno vodi ka drugom ili je moguće da visokosenzitivne osobe nemaju ove ostale navedene karakteristike?

Ljudi na Balkanu, nažalost, još nisu dovoljno upućeni u postojanje visoke senzitivnosti. Ali, ne mogu da ne pomenem da ipak ima pomaka. Sporih. Da, visoka senzitivnost se meša sa stidljivošću, anksioznošću, pa i neurotičnošću. Sve iz neznanja. Neki je mešaju i s autizmom, razmaženošću, izbegavajućim ponašanjima "emotivno preosetljivih" ljudi. Visokoosetljivi ljudi mogu da sa sobom nose breme svega navedenog, ali ne moraju. To nije pravilo. Takođe, zanimljivo je da je 70 odsto visokosenzitivnih introvertno, a ostalih 30 odsto je ekstrovertno. Ja sam jedna od njih.

Živimo u potrošačkom društvu u kome se insistira na snazi u svakom smislu i gde se visoka osetljivost često tretira kao osobina koju treba lečiti. Nikada, ali nikada ne zaboravite da su visokoosetljivi ljudi različiti samo po svom senzitivnom procesuiranju suptilnih stimulansa, jednom ste napisali.

Kako je moguće ostati svoj i prihvatiti sebe u društvu gdje je prihvatljivo

isključivo biti grabljivac, agresivniji, nametljiviji? Kakva su Vaša iskustva?

Ostati svoj i prihvatiti sebe drugačijeg od većine je glavni i najteži zadatak visokosenzitivnih. Za to treba svesnosti, hrabrosti i zrelosti. Treba kompletno reorganizirati svoj život da bismo počeli da se osećamo bolje. A za to treba mnogo vremena i discipline. Pomagači (lekari, terapeuti, praktičari alternativnih grana) i metode "izlečenja/isceljenja" su u tom procesu veoma važni i treba da biramo one koji su upoznati s poljem visoke osetljivosti.

Kako visokosenzitivne osobe mogu njegovati sebe i slušati svoj unutarnji glas? Postoje li neki praktični savjeti?

Postoje, naravno. Ključno je da ne preskaču obroke, piju dovoljno čiste vode i spa-

vaju redovno. Zatim sledi da osveste važnost osamljivanja da bi napunili baterije i odmorili se, rekreacija da bi bili u kondiciji i lakše išli kroz život, kao i relaksacija (sve što može da nas opusti). Ovo je temelj iz koga zatim izranja naša nova snaga za sve što nas čeka, za sve druge odluke i korake.

I na kraju, hvala Vam, jednom ste dobro spomenuli izjavu Bob Marleya *Ne znaš koliko si snažna dok ti snaga ne postane jedina mogućnost*, pri čemu ustvari mi kao visokosenzitivne ličnosti zapravo u sebi imamo plamen snage koji može da gori i zapali svijeće nade u drugim dušama. Slažete li se? ☺

U potpunosti se slažem. Hvala Vam na odličnim pitanjima i poverenju.

Biti drugačiji
nikada
nije lako, ali
prihvatanjem i
učenjem o našoj
nasleđenoj
osobini
moguće je
živeti ispunjen
život.

[fb/visokosenzitivneosobe](https://www.facebook.com/visokosenzitivneosobe)

Razgovor s doktoricom Semrom Okanović

Dva straha

Tarik Kovač, MA građevinarstva, Vareš

Borba današnjih medicinskih radnika s ljudima koji izbjegavaju vakcinisati svoju djecu. Prvo odbiju za džaba, a poslije rado plate 500 €.

U 20. i 21. stoljeću čovjek se naukom počeo suprotstavljati prirodi, savladavati prepreke, kako tehnološke, tako i one zdravstvene. Medicina je uspjela produžiti čovjekov život, spriječiti smrt djece, baciti u zaborav neke bolesti poput dječije paralize, sve uz pomoć vakcinacije. A onda "prirodna selekcija" svoj put nađe u ljudima koji počnu širiti dezinformacije putem društvenih mreža, u ljudima koji sve "liječe" sodom bikarbonom i voćnim sokovima.

Ljudi se prvo boje autizma, a kad skontaju da je vrag odnio šalu i da im morbile mogu doći glave, "lete" po vakcinu i ne žale pare. O savremenoj borbi medicinskih radnika s ljudima koji svoju djecu i ostatak populacije izlažu bespotrebnom riziku od obolijevanja od skoro iskorijenjenih ili kontrolisanih bolesti, razgovarao sam sa specijalisticom pedijatrije, dr. **Semrom Okanović**, zaposlenicom Doma zdravlja u Velikoj Kladaši.

Šta su to vakcine i čemu služe?

Što se tiče vakcine, vakcina znači prevencija neke bolesti. Vakcinacijom unosimo bilo oslabljeni ili umrtvljeni virus neke bolesti u organizam i na taj način stvaramo imunitet.

Postoje li neke realne nuspojave vakcinacije oko kojih bi se ljudi trebali zabrinuti?

Što se tiče vakcine, svaka vakcina, da bi bila puštena na tržište jedne zemlje, mora

proći niz provjera. BiH je zemlja koja ne proizvodi vakcine, već ih uvozi. Porijeklo i sastav svake vakcine se zna. I kad BiH uveze vakcine, postoje kontrolne laboratorije u BiH u kojima provjeravamo kvalitet vakcina. Tek onda se vakcine transportuju iz federalnog zavoda u kantonalni i na niže nivoe.

Što se tiče nuspojava, postoje lokalne i opšte pojave. Na mjestu uboda može se pojaviti blago crvenilo, otok, bol i temperatura. To znači da se naš imuni sistem bori s tim i tako razvija imunitet. Nije to nuspojava da se dijete ne bi vakcinisalo. Normalno je da se te bezazlene pojave dese, u poređenju šta se njima sprečava.

Otkud onda neke povezanosti s pojavom autizma kod djece?

Cijela hajka je krenula od MRP (vakcina protiv krzanka, rubeole i zaušnjaka) vakcine koja se daje djeci starosti od godinu dana. Problem je što je jedan časopis objavio neke nerelevantne informacije i kada je podigao hajku, taj doktor i taj časopis snosili su odgovornost, jer se utvrdilo i dokazalo da to nije istina. Vakcinacija ne može uzrokovati autizam.

To je u potpunosti demantovano. U posljednje vrijeme je primjetno da religijski naklonjeni ljudi, što se ne može objasniti, manje vakcinišu djecu. Ne znam iz kojeg razloga.

Da li je iko ikada rekao iz kojeg razloga

dr. Semra Okanović

ne vakciniše djecu?

Ja sam ih to pitala. Međutim, to niko ne govori i niko ne tumači da ima neke veze s religijom, ali iz te grupe ljudi, što smo se uvjerali u praksi, rijetko vakcinišu djecu. Samo izbjegavaju.

U BiH, nažalost, nema zakona koji bi sankcionisao roditelje koji ne vakcinišu djecu. Nema zabrane upisa u vrtiće, škole i slično.

Tako nam opada kolektivni imunitet. Ako u jednom razredu od 30 djece imate petero bolesnih, kolektivni imunitet je nula i svi će se razboljeti.

Taj procenat vakcinisanih za ostvarivanje kolektivnog imuniteta se kod nas u malim sredinama još i drži, ali je problem u većim gradovima kao što su Tuzla ili Sarajevo.

Kod nas je ove godine bio jedan slučaj morbila, a u Sarajevu stotine. Kad su ljudi vidjeli da djeca obolijevaju, onda su svi "poletjeli" vakcinisati djecu.

Druga stvar, recimo u stranim zemljama nevakcinisana djeca nemaju pravo upisa u vrtiće i škole. Sad kad imamo ovaj egzodus i migracije našeg stanovništva, zemlje u koje ljudi idu traže ispis vakcinacije i ukoliko dijete nije vakcinisano, mora se platiti 500 € za svaku vakcinu koja nije primljena. Sad svi dolaze i mole da ih vakcinišemo.

Da li je moguće naknadno primiti vakcine, mimo predviđenog kalendara?

Neke da, a neke ne. Ja sam '89. godište i tada u kalendaru nije bilo vakcine protiv hepatitisa B. Sada ga ima. I kada sam počela raditi, vakcinisala sam se protiv hepatitisa B. Protiv nekih bolesti se, dakle, može, ali protiv nekih ne može primiti mimo predviđenog vremena.

Krivi su mediji. Postoje *Facebook* grupe kao što su *Nevakcinisana djeca su zdravija od vakcinisanih* i slično. Tu imate zagovarače antivakcionalnih pokreta, gdje je najveći problem što ima i ljekara! To se

baš omasovilo.

Jesu li oni svi sljedbenici Miroljuba Petrovića i Jelene Karleuše?

Mi profesionalci se onda borimo s tim. U manjim sredinama ide lakše, međutim, u većim gradovima i sredinama teže. Nama nije problem jedno dijete, već je problem kolektivni imunitet.

Davno je dokazano da je to dobro i da tako treba biti (vakcinacija op. a.). Evo, npr. jedna kolegica doktorica je zvala reisa (reisul-ulema op. a.), zamolila ga je da se na hutbama više govori o vakcinaciji.

Probala je na taj način. Pokušavamo educirati građane u parkovima, vrtićima i sl. Ponekad nam građani govore "dovedite i vi svoje dijete da vidimo kako ga vakcinišete". Svaki dan neka nova fiks ideja. Naše sestre ne rade samo u domu zdravlja, već idu i po terenu i bukvalno "ganjaju" ljude i pokušavaju nagovoriti ljude na vakcinaciju. Tu su i predavanja, i emisije, i gostovanja... Sve živo samo da se bude jače od antivakcionalnog pokreta.

Postoji li slučajno neka inicijativa ili nešto slično da se u BiH vakcinacija zakonski reguliše kao obaveza?

Mi nemamo tog zakona i to nas koči. Jednostavno nemamo nikakvih mehanizama da ih natjeramo na vakcinaciju.

Samo vakcinacijom možemo nastaviti put poboljšavanja zajedničkog zdravlja i zaštititi i sebe i druge od davno prevaziđenih i, uz vakcinaciju, bezazlenih bolesti. Iz razgovora smo saznali da su propuštene vakcine u velikom broju slučajeva nenaodnadive.

Ne dajte da vas i vašu buduću djecu neuki šetaju po ivici smrti! O svemu što vas muči vezano za zdravlje i vakcinaciju razgovarajte s doktorima! Na sijelima "tabirite" politiku i tračeve, a ne vakcine i doktore.

Ja bih u BiH

Anela Suljagić,
Zenica, učenica
Ekonomске škole
u Zenici

*Ostajte ovdje!... Sunce tuđeg neba,
Neće vas grijat k'o što ovo grije;
Grki su tamo zalogaji hljeba
Gdje svoga nema i gdje brata nije.*

Šantićevi stihovi su himna mnogim generacijama koje su napustile svoju domovinu u potrazi za boljim životom. Kako on kaže, potražili su utočište pod suncem tuđeg neba. Nefunkcionalni sistem ove države rađa funkcionalne ljude da idu za boljim. Ili barem u nadi da idu za nečim korisnijim. Sistem koji tjera razum na drugačije stanje, odnosno sam odlazak iz istog. Da li smo svjesni toga? Zar je odljev mozгова postao stvarnost i svakodnevnica? Zašto to dopuštamo? Zašto stalno biramo istu vlast i ponavljamo reprize? Znamo unaprijed šta će se desiti i opet ponavljamo iste greške. Zašto ne pružamo mladima priliku da se dokažu, nego ih sputavamo?

Mladi radi toga ostaju bez nade, lutaju bez ikakvog cilja, misleći kako nema posla niti koristi u ovoj državi. Ne date im pravo glasa, ne date im da se zauzmu za sebe, ne date im slobodu. Umjesto da ih sputavamo, trebamo im otvoriti mogućnosti i dopustiti im da se dokažu u svojoj državi u kojoj nisu stranci. U državi u kojoj ih svi gledaju toplo i spremni

su pomoći. U državi u kojoj su rođeni, u kojoj su odrasli i u kojoj trebaju da ostanu i ostare. Teško prihvatam bilo kakvo osuđivanje u dozi jakog stava za kontekst posla u BiH. Naime, većinom takvo mišljenje zastupaju oni koji nisu ni probali ništa. Nemaju osjećaj da se kreće od lijepe nule. Naučili su preskakati stepenice. Zato i padaju. Mladi trebaju pokazati inicijativu te iskoristiti prilike koje im se pružaju najbolje što mogu, onako kako oni umiju.

Mnoge edukacije, seminari i govori održani su kako bi pomogli mladima da pronađu posao u našoj domovini. Motivaciju i stepen ohrabrujuće perspektive za korak dalje, ne za korak izvan BiH vidim u kolegama koje većinu svog vremena usmjeravaju ka obrazovanju. Kolega koje zastupaju prije svega racionalno, a zatim i emotivno. A kombinacija to dvoje je idealna putanja. Mladi trebaju shvatiti da nije problem u državi, problem je u ljudima. Pronađite motivaciju u ljudima oko sebe i prionite na rad i učenje, jer neće vas niko nazvati i pitati da radite za njih dok ležite. Ništa na ovom svijetu ne pada s neba, sve se stvara marljivim radom i pozitivom, tačnije dobrom voljom. Osim toga, društvo i roditelji mnogo utiču na mlade. Mladi upisuju škole i fakultete koje upisuje njihovo društvo i ono što njihovi roditelji žele. Ne gledaju svoje snove, nego su primorani radi jakog uticaja da prate savjete. Naravno, nisu svi stvoreni za medicinu i ekonomiju.

Neki su stvoreni za umjetnost, ali su primorani od strane društva i roditelja da upišu određenu školu. Postaju fokus koji poprilično dosta iskoriste u negativne svrhe, jer im je san da postanu izvrsni

Umjetnici koji svoja osjećanja iskazuju kroz umjetničko izražavanje. Neki su izvrsni fotografi, neki svoja osjećanja iskazuju kroz pjesme koje su dio njih. Naravno, tada gube motivaciju i volju, jer ih prati oštra kritika koja podrazumijeva jedino omalovažavanje njihovog produkta. Stoga, većina nisu u stanju preći preko arogantne zlonamjernosti. Nažalost odustanu, ostavljaju svoje snove negdje duboko zakopane u sebi uz mali tračak nade da će ih jednog dana ostvariti.

Ostavljaju snove i često odlaze iz Bosne. Umjesto da ismijavamo nečije snove, treba da ih podržimo, jer upravo ti snovi mogu biti njihova motivacija da ostanu u ovoj državi i uspiju u njoj. Naravno, kako sam počela, tako ću i završiti stihovima **Alekse Šantića**:

...Ovdje vas svako poznaje i voli,
A tamo niko poznati vas neće;
Bolji su svoji i krševi goli
No cvijetna polja kud se tuđin kreće.

Bosanka koja je iz Njemačke došla u Bosnu

Emina Sarajlić, BA engleskog jezika i književnosti, Vareš

Hanka Tahirović je njemačka volonterka programa *Evropske snage solidarnosti* koja je došla u Bosnu i Hercegovinu da svoj jednogodišnji servis uradi upravo u Udruženju *NARKO-NE*, a s nadom da dobije novi uvid u kulturu, nova iskustva i da nauči jezik. Primijetit ćete da joj ime zvuči "domaće", tako da se možda pitate kako to da je rođena i odrasla u Njemačkoj? Da li je Njemica ili je Bosanka? Kako to da ne poznaje jezik? Šta misli o Bosni? Naći ćete odgovor na ova i mnoga druga pitanja upravo u ovom intervjuu...

Možeš li se, molim te, malo predstaviti? Odakle si? Kada si došla, i zašto baš NARKO-NE? I, ono što me najviše zanima, kako to da ne govoriš tako dobro bosanski jezik?

Zovem se Hanka Tahirović. Napunila sam 18 u aprilu ove godine. Rođena sam i odrasla u gradiću u istočnoj Njemačkoj. Imam porodicu u Bosni, budući da mi je otac iz Bosne. Došao je u Njemačku to-

kom rata kao najstariji sin svoje porodice i onda odlučio ostat. Došla sam da posjetim njegovu stranu porodice mnogo puta, ali tata nije insistirao da niti ja, niti moj brat **Armin**, naučimo jezik. Nadam se da ću postati malo bolja s jezikom tokom boravka ovdje. Došla sam da volontiram ljetos i ostat ću do 30. augusta sljedeće godine. Tražila sam na internetu prilike za volontiranje specifično u Bosni i tako sam "naletjela" na *NARKO-NE*. Polje djelovanja mi se dojmilo interesantnim, pogotovo u vezi s promocijom zdravog načina života i prevencije ovisnosti. Oduvijek sam željela volontirati da pomognem ljudima, ali sam željela i da provedem više vremena s porodicom, da naučim nešto novo i poboljšam svoj bosanski, tako da sam mogla da kombinujem sve svoje želje kroz odluku da volontiram u Udruženju *NARKO-NE*.

Da li boraviš sa svojom porodicom? Jesi li se "udomačila"? Da li ti je ESS finansirao boravak u potpunosti?

Ne, ne boravim sa svojim, jer mi većina porodice živi u Butmiru ili na Ilidži, tako da mi daljina od kancelarije ne bi bila

baš nagodna. Živim s cimerkom na Marijin Dvoru. Ima 36 godina, ali joj je duh u dvadesetim. Draga je i super se slažemo. Međutim, tranzicija je teška – od malog do glavnog grada, od života s porodicom do samačkog života, brige o kućanskim poslovima, kuhanje uvijek sama za sebe... ESS mi je u potpunosti finansirao sve, od putnih troškova, do životnih, pa čak i zdravstveno osiguranje.

Da li si radila na polju prevencije u Njemačkoj ranije? Znaš li neke organizacije koje se bave ovom temom i kakve su prilike za volontiranje uopćeno?

Budući da dolazim iz malog grada bez mnogo ikakvih prilika, nemam neko predznanje o ovoj temi. Odabrala sam ovu organizaciju djelimično jer sam željela da se okušam na različitim poljima i da vidim čime bih željela da se bavim u budućnosti. Bila je i lična odluka u smislu da su mi oba roditelja pušači, što mi se ne sviđa. Želim naučiti više o tome kako se ovisnost rađa. Što se tiče volontiranja kao takvog, većina udruženja ima sjedište u većim gradovima koji su barem pola sata udaljeni vozom. Bilo bi teško ići u školu i volontirati, pogotovo na završnoj godini.

Kako ti se sviđa rad u Udruženju NAR-KO-NE? Šta su tvoje obaveze? Šta radiš u slobodno vrijeme?

Obaveza mi je da radim od devet do tri, ali nije fiksno. Ako radim na vikend događajima, odbijaju mi se ti sati od sljedeće sedmice. Takođe, ako jedan dan "produžim", drugi mogu ranije kući. Pomažem u različitim poljima – provjeravam neke papire i prevodim prijepodne, popodne sam u finansijama, a i uskačem u radionicama u školama, kao naprimjer u Osnovnoj školi "Hasan Kikić". Ovo mi daje dovoljno vremena da pohađam kurs bosanskog jezika predvečer.

Što se tiče slobodnog vremena, upoznala sam mnoge volontere s kojima sam išla na različita mjesta, kao što su žičara na

Trebeviću i večere u gradu. Prošle sedmice sam posjetila jedan standap šou od Peđe Bajovića, a sljedeće sedmice idem na koncert. Upoznala sam još četiri volonterke iz Njemačke u Sarajevu. Dvije od njih kroz Nadbiskupijski centar za pastoral mladih *Ivan Pavao II*. U tom Centru su mi dozvolili da dolazim i da povremeno sviram na jednom starom klaviru u njihovom hodniku. A još dvije volonterke sam upoznala na 25. jubileju SHL-a.

Ima li mnogo Balkanaca u Njemačkoj? Da li je istina da se samo "hvatamo" jedni drugih vani?

Ima, ali mnogi žive u zapadnoj Njemačkoj ili Švarcvaldu, odakle su i moji rođaci. Znam jednog Bosanca i jednog Hrvata u svom gradiću. Govoreći iz perspektive svog oca, on se družio s mnogo Njemaca u mladosti dok se bavio nogometom. Sada, kada je stariji, više vremena provodi s "našim" ljudima pričajući maternji jezik, što mogu razumjeti, jer je lako povezati se s nekim kroz domovinu. Ja imam mnogo prijatelja iz različitih kultura, tako da mnogi imaju rodbinu u Kazahstanu, Italiji ili Rusiji.

Da li "čisti Njemci" još uvijek dominiraju kao nacija, ili je stanovništvo miješano?

Miješano, pogotovo nakon migracija 2015. godine. Nivo različitosti je drugačiji od regije do regije. Na zapadu živi više ljudi generalno, npr. u Dortmundu, gdje možeš naći skoro svaku svjetsku kulturu. Mnogi se sele u Njemačku s kompletnim porodicama, a mnogi osnuju porodicu s nekim njemačkih korijenima, tako da je teško reći koliko ljudi danas ima samo njemačko porodično stablo. Kada kažeš za nekoga da je Nijemac, to danas obično implicira samo da je odrastao tu.

Da li njemačke porodice žive u jednom kućanstvu, kao bosanske?

U urbanim naseljima nije česta praksa. Na selima, obično samo kada neko ima veću porodičnu kuću. Ljudi teže ka neovisno-

sti; mnogi mladi ljudi isele kada krenu na fakultet, ili neposredno poslije. Ne čekaš brak za prvi samostalan život, kao što je to ovdje česta praksa.

Da razbijemo jedan mit – da li se ljudi zaista sele radi prilika za rad? Da li je istina da je lako naći posao u struci?

Opet, ovisi od regije. Zapad ima više prilika nego istok, stoga mnogi i idu tamo. Na istoku je lako naći fizički posao, budući da je to nešto što domaće stanovništvo baš ne trči da samo radi. Kako kaže ona stara poslovice *Njemci žive da rade, a ovi s juga rade da bi preživjeli*. Glavni razlog postojanja ovog mita jeste taj da ljudi kada dođu u Njemačku imaju prioritet da započnu život, što je teoretski moguće, jer uvijek ima barem nekog posla, dok je ljudima koji su već dugo tu prioritet da se "raskomote". Mnogi koji žive dugo u Njemačkoj vole i da odu u druge zemlje da dobiju uvid u standarde u manje razvijenim zemljama, ili da dobiju jedinstveno kulturološko iskustvo, ali se na kraju vrate, jer im odgovara siguran stil života. Razmjena u školi je česta praksa. Što se tiče toga da lako dobiješ posao u struci, ako znaš nekog poslodavca u svom polju, ili imaš neke veze, ili jako dobro iskustvo, vjerovatno da ćeš i dobiti posao odmah. Međutim, početi bez ikakvog iskustva ili poslovnih veza neće proći tako glatko kako ljudi misle da hoće.

Da li je česta praksa da se paralelno radi i studira u Njemačkoj? Ima li mnogo prilika za takvo što?

Da, poslovne navike razvijaš još od četrnaeste godine kroz male i kratkoročne poslove. Prvo su to stvari kao npr. raznošenje novina, što nije dobro plaćeno, ali zato to i rade djeca za džeparac. U srednjoj školi, od šesnaeste, možeš da radiš u restoranu ili supermarketu. Ovo postaje sve veći trend zbog pop kulture; na filmovima uvijek vidiš djecu koja rade uz to što se školuju i čine da to izgleda "kul". Imaš i mnogo poslova za praznike i raspuste. Imamo odmor od škole po sedmicu ili dvije či-

tav semestar, a ne samo za ljeto i zimu. Tada možeš naći tzv. praznične poslove, ili čak praksu za školu. Kada dođeš na fakultet, možeš legalno raditi dokle god ideš na uslovnu nastavu. Možeš i studirati kroz takozvani "dualni program", kroz koji radiš uz to što studiraš, ali je rad u tvojoj struci. Raspored je teži, ali je dobar program, barem po mom mišljenju; primjerice, ako studiraš farmaciju, možeš paralelno raditi u DM-u. Ovo ti dođe umjesto prakse na studiju, sa zaradom otplaćuješ dobar dio studijskih troškova i lakše nađeš posao kada diplomiraš.

Obzirom da je obrazovni sistem drugačiji, na kojem si ti sada nivou? Da li sebe možda vidiš kako nastavljaš usmjeravanje u omladinskom radu, pedagogiji?

Išla sam u obavezna četiri razreda osnovne škole, a onda osam godina gimnazije. Teoretski sam spremna za fakultet, ali ne znam još čime bih se bavila, jer su mi strasti u potpuno različitim poljima. Ima dana kada želim da se "bacim" u metodologiju, ali s druge strane – omladinski rad, primjerice, zna biti težak kada se radi s grupama djece koja npr. dolaze iz slomljenih porodica. Ne znam da li bih to mogla psihički podnijeti i imam mnogo poštovanja prema ljudima koji se time bave. Ne mogu isključiti opciju, ali nisam ni ubijeđena. Privlači me medicina, ali i muzika, jer sviram klavir već osam godina. Mnogo volim i jezike i kulture, ali i razvojne studije, tako da zaista trebam da razmislim.

Šta su ti hobiji i interesi pored klavira?

Uglavnom sam tipični tinejdžer; gledam mnogo serija, filmova, Netflix... Volim i da čitam, najviše ljubavne romane i klasičke poput **Džejn Osten**. Volim putovati, takođe. Skoro sam bila u Grčkoj, a kroz ESS i u Hrvatskoj. U smislu druženja, nije česta praksa u Njemačkoj da se često ide vani kao ovdje. Prvo, sve je skuplje, a drugo, ljudi vole vrijeme za sebe. Kada se organizuje druženje, uglavnom je kod nekog kući; gledamo nešto, čavrljamo, slušamo

muziku, pojedemo i popijemo šta god...

Jesu li vegetarijanstvo i veganizam česta pojava u Njemačkoj? Da li ti je neobično što ovdje nisu?

Da, prvo je to bilo vegetarijanstvo, a sada je veganizam iz razloga što je povezan s idejama zaštite životne sredine, što je trenutno trend u Njemačkoj, u poređenju s Bosnom, što me prvobitno šokiralo. Primjerice, nećeš više nigdje naći plastične slamke u Njemačkoj. Norma su metalne i papirne. Ja nisam veganka, tako da mogu imati kompletno bh. iskustvo (smijeh).

Spominjala si da voliš putovati – je li ti ovo prvi put da si dugoročno dalje od kuće? Ima li mnogo prilika za putovanje iz Njemačke?

Da, ovo mi je prvo takvo iskustvo. Išla sam na ekskurzije sa školom koje su trajale po sedmicu i na kratkoročne odmore, ali to je to. Imaš mnogo prilika da vidiš Evropu iz Njemačke, ali to ovisi od finansija i mentaliteta. Imam mnogo prijatelja koji su puno putovali, mnogo onih koji su malo i mnogo koji nisu nikako. Vrlo je individualno.

Koja si mjesta Balkana posjetila do sada?

Najdraži park mi je Vrelo Bosne, a i mnogo vremena sam provela u Starom gradu i na Ilidži... Ljetovali smo nekoliko posljednjih godina sa širom porodicom u Ulcinju. Nisam vidjela mnogo više nego što sam morala, ali planiram da to učinim sada.

Da li je tvoja majka prava Njemica? Govori li bosanski, ili možda ima neke bosanske tradicije?

Baka mi je iz Praga, ali tada je i to bio dio Njemačke. Majka mi je, poput mene, rođena i odrasla u Njemačkoj. Međutim, naučila je da priča bosanski jezik i zna da pravi neku hranu, poput pite, čevapa, ili punjenih paprika. Budući da mnogo bosanske hrane ima tursko porijeklo, često kupuje-

mo slatkiše iz turskih radnji u Njemačkoj, poput baklave.

Da li je tvoj tata strogi bosanski tata?

Uopšte ne, velika mi je podrška. Malo za- stane kada putujem negdje – uvijek me pita gde idem i koliko i dobacuje stvari tipa "ti si tako mlada vidjela više svijeta, nego ja s 50". Međutim, stoji pri tome da trebam uzeti prilike koje mi se pružaju. Poprilično je neutralan, pogotovo otkako sam punoljetna. Govori da sam sada dovoljno velika da znam odlučiti sama.

Ako su te odgojili kao Njemicu, zašto Hanka?

Moji su htjeli naći imena koja pašu objema kulturama, tako da su našli neku knjižicu njemačkih imena za bebe i tražili imena koja zvuče i bosanski, tako ispadoše Armin i Hanka. Nijedno od njih nije danas nešto popularno u Njemačkoj, iako je Armin ipak češće, jer ima to porijeklo. Naš gradonačelnik se zove Armin i ima mnogo varijacija, kao Amin. Međutim, izgleda da je Hanka poprilično rijetko ime. Nema čak ni mnogo mladih djevojaka u Bosni koje se zovu tako, a najpoznatija nositeljka imena je folk pjevačica **Paldum**. U administracijama, često me pitaju odakle sam i gdje sam rođena. Misle da nisam Njemica zbog mog specifičnog imena.

Slušaš li neku balkansku muziku, ili možda gledaš neke filmove?

Uglavnom folk, dok se vozim s tatom, uvijek pusti **Anu Bekutu**, ili **Jovana Perišića**. Kad sam s rođacima, oni slušaju više modernu, kao što je **Senidah**. Slušala sam mnogo izvođača različitih žanrova, ali zaboravljam imena. Gledala sam neke titlo- vane filmove i kada dođem kod tetke uvijek joj "piče" sapunice na TV-u, ali to je to. Željela sam se sada više s time zabaviti, ali nisam još našla rutinu.

Ima li razlike u odnosu s tvojom nje- mačkom i bosanskom porodicom?

Budući da mi je majka jedinica, nemam

direktnih rođaka s njene strane. Dalju rodbinu vidim na porodičnim okupljanjima, ali nemam redovan kontakt. Uglavnom su to baka, djed i pratetke. Imam četiri rođaka s tatine strane te mnogu širu rodbinu, ali ne govore svi tečno engleski ili njemački, pa postoji jezička barijera koja otežava kontakt. Ne mogu reći da li je to kulturološka razlika, jer ne znam mnogo ljudi s čisto njemačkim porodicama.

Šta je drugačije u BiH u poređenju s Njemačkom? Šta ti se više sviđa, a šta ti nije baš drago? Znam da si već bila ovdje, ali je zasigurno drugačije posjetiti i živjeti...

Ono što najviše volim u Bosni su ljudi. Otvorenog su srca, jako su topli i zovu te nekako k sebi. Ovo je mnogo drugačije od njemačke kulture, gdje su mnogi ljudi distancirani i rezervisani. Još jedna stvar koju volim je hrana. Nije ni njemačka hrana loša, ali da moram birati jednu, bila bi to bosanska. Ono što mi se ne dopada je infrastruktura; primjerice, saobraćaj. Fali mi red – naši prevoznici imaju strog raspored kojeg se pridržavaju, a ovdje – tramvaj dođe kad dođe, oslanjaš se na sreću. Još jedna stvar bi bila politika koja je nekako bolje struktuirana i više funkcionalna u Njemačkoj. U drugu ruku, ovdje je bolja cjelokupna atmosfera. Njemci imaju negativan pogled na život, uvijek žele više nego što imaju upravo zato što znaju da mogu imati više, a ne rade ništa po tom pitanju osim što se žale. Ljudi u Bosni imaju manje, ali znaju više da cijene ono što imaju.

Kad smo kod politike, kakav je sistem i struktura u Njemačkoj? Jesu li mladi ljudi više angažovani u svijetu politike?

Struktura je jako, jako kompleksna, tako da me nemoj držati za riječ. Kancelar nam se vodi odnosima s javnošću, prezentira državu i osigurava internacionalne veze, dok predsjednik ima administrativnu funkciju. Mladi su definitivno više anga-

žovani nego ovdje. Mediji se oslanjaju na satiričnoj reprezentaciji politike, što nam govori da politika nije teška tema i da se njome može svako baviti, a ovo ohrabruje omladinu. Globalna politika ih takođe angažuje, kao npr. *Fridays For Future*, pokret **Grete Tunberg**, koji je jako popularan u Njemačkoj trenutno. Ne želim nikoga da omalovažavam, ali ono što sam lično primijetila jeste da u Njemačkoj – ako te ne dira trenutno političko stanje, obično si jedna od onih osoba koji ne prolaze dobro u školi i nezainteresovani su za život sve skupa.

Voliš li veću otvorenost Bosanaca?

Ima dana kada želim mir, pogotovo kako sam došla ovdje i tek se navikavam na život, a onda dođe neko i zove me da idemo negdje i radimo nešto, i bude mi teško odbiti... Zna biti malo previše, ali u dobrom smislu. Dobar je kontrast i promjena, samo moram malo da se priviknem na sve.

Da li bi se mogla vidjeti kako živiš u Bosni? Ili možda čak imaš želju da ideš gdje drugo?

Iskrena da budem, dijelom sam otišla na ovaj ESS da vidim kako je stvarno živjeti u Bosni, a ja sam prije boravila tu samo po dvije sedmice. Velika je razlika između "otputuj negdje" i "probaj tamo živjeti". Nakon ova dva i po mjeseca mogu reći da je teško ako si naviknut na njemački standard. Upoznala sam i mnogo mladih koji žele da idu, pogotovo onih koji su fakultetski obrazovani. Mogu razumjeti razloge, pogotovo u smislu da si plaćen za svoj posao mnogo manje nego doslovno bilo gdje drugo u svijetu. Razumijem i želju za životom u sistemu koji obećava veću sigurnost. Što se mene tiče, nakon ESS-a želim odlučiti gdje da studiram. Razmišljala sam o Bosni, ali spontanost vlade i obrazovanja mi stvara nelagodu. Mislim da ću se ili vratiti u Njemačku i početi odmah, ili otići raditi koji mjesec u Irsku, pa ako mi se sviđa i ostati i upisati štagod.

Iz naše mahale

Imam tamo prijatelje, a ne sviđa mi se ideja da negdje počinjem ispočetka bez ikoga. Imam dovoljno vre-

mena da promislim još o tome dok sam ovdje...

Ova volonterska aktivnosti je organizovana uz podrš-

ku programa Erasmus+ za mlade koji provodi Evropska Komisija.

Evropske snage solidarnosti (ESS) nova su inicijativa Evropske unije kojom se stvaraju mogućnosti za mlade da volontiraju ili rade na projektima u svojim zemljama ili u inostranstvu, a koji su od koristi zajednicama i ljudima širom Evrope. Projekti su dostupni mladima u dobi od 18 do 30 godina. Volonteri u ESS mogu učestvovati u širokom rasponu projekata, kao što su npr. pomoć pri sprečavanju prirodnih katastrofa ili obnovi nakon katastrofa, pomoć u centrima za tražitelje azila ili rad na različitim socijalnim pitanjima u zajednicama. Projekti koje podržavaju Evropske snage solidarnosti mogu trajati od dva mjeseca do dvanaest mjeseci. Svi troškovi puta života i osiguranja koji su potrebni za život i volontiranje u drugoj državi su pokriveni od strane Evropske komisije, odnosno kroz program ESS. Više informacija možete saznati na https://europa.eu/youth/solidarity_hr

Hanka Tahirović

A, kako smo mi?

Emina Sarajlić, BA engleskog jezika i književnosti, Vareš

Što se to dešavalo u Udruženju otkako je izašao posljednji broj *Preventeena*?

Pa, prije svega, održali smo jednu konferenciju o socijalnom uključivanju djece u riziku pod nazivom *Model mentorstva u zajednici – prilike i šanse za zdravo odrastanje*.

Konferencija se održala 11. septembra, na kojoj su učestvovali profesionalci iz oblasti mentalnog zdravlja, obrazovanja i socijalne zaštite te predstavnici nevladinih organizacija koje rade s djecom i porodicama u riziku.

Formalni, izlagački dio programa je prethodio četiri radionice koje su se održavale paralelno, a ticale su se tema *Rad u zajednici, Individualno i grupno mentorstvo te Politike i oblasti zaštite djece*. Radionicu *Rad u Zajednici* su vodili **Jeffrey Weisburg** i **Heart Phoenix** iz *River Phoenix centra za izgradnju mira*, a preostale su vodili uposlenici i uposlenice *NARKO-NE* a vodeći se znanjima iz oblasti prevencije i rada s djecom u riziku.

Konferencija je podržana od Instituta za razvoj mladih *KULT* i Ambasade Kraljevine Švedske u BiH te projekta *Dijalog za budućnost* koji implementiraju *UNDP, UNICEF* i *UNESCO* u partnerstvu sa Predsjedništvom Bosne i Hercegovine.

Projekat *Dijalog za budućnost* se finansira sredstvima Ureda Ujedinjenih nacija za podršku izgradnji mira/Fonda za izgradnju mira (*PBF*). Za to vrijeme, naši mladi glumci i glumice, volonteri i volonterke *In-*

tercity teatar projekta, uvijekavali su svoje uloge i početkom oktobra, održali prvi nastup u Velikoj Kladaši u *Alternativnom domu kulture*.

Predstava *Imam jedan san...* bila je uni-katna po tome što je sadržavala i interaktivni segment diskusije sa publikom. Još isti dan, ekipa se uputila u Bužim, gdje su ponovno realizirali program u prostorijama Mreže mladih.

Već sutradan, nastavili su do Doma kulture u Cazinu gdje su dobili još jedan glasan i zaslužen aplauz. Putovanje tu nije završilo, te su se sljedeći vikend, sada već sasvim samouvjereni, uputili ka Prijedoru i Banja Luci.

Tokom samih projektnih aktivnosti koje su prethodile izvođenju, mladi su posebno bili educirani za lobiranje, zagovaranje i komunikaciju s lokalnim akterima, pa samim time bili su odgovorni da sami organiziraju događaj u svojim zajednicama, uz podršku trenera.

Na svoj dan, petog decembra, volonteri i volonterke Udruženja za prevenciju ovisnosti *NARKO-NE* i Fondacije *Stariji brat, starija sestra* okupili su se i proslavili Međunarodni dan volontera. U neformalnom druženju u *Bossa Nova Cafeu* u Sarajevu, pedesetak volontera i volonterki proslavilo je ovaj dan uz grickalice i igranje društvenih igara. Bila je ovo jedinstvena prilika da se upoznaju s kolegama i kolegicama iz drugih projekata.

Autorica slike: Emina Handžić

Zovem se Emina Handžić. Rodena sam 20. 08. 1994. godine u Bihaću. U pitanju je serija radova pod nazivom "Percepcija stvarnosti". Bavim se tematikom atmosfere i energije proživljenih predjela. Oslanjam se na sjećanje prilikom stvaranja, te se poigravam s bojom kako bih izazvala emociju. Moje slikarstvo je fluidno, metafizičko.